

1900-1946 YILLARI ARASINDA, DARÜLFÜNUN VE İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ FEN FAKÜLTESİ'NDE MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ

Sevtap İshakoğlu

Osmanlı Türkiye'sinde medreselerin dışında matematik ve fen bilimlerinin okutulduğu ilk müesseseler arasında Hendesehane (1734), Mühendishane-i Bahri-i Humayun (1773) ve Mühendishane-i Berri-i Humayun (1795) sayılabilir. Ondokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren ortaya çıkan Darülfünun teşebbüslerinde de matematik ve fen bilimlerine ait dersler verilmiştir. Bu makalede, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nin nüvesini teşkil eden ve 1900'de kurulan İstanbul Darülfünunu içinde yer alan "Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi"nin 1946 yılına kadar gelişmesi ele alınacak ise de, 1900'den önceki Darülfünun teşebbüslerindeki matematik ve fen eğitimine kısaca temas etmek konunun bütünlüğünü sağlamak bakımından faydalı olacaktır⁽¹⁾.

Ondokuzuncu yüzyılın başında Osmanlılarda görülen Batı'ya yönelme ve eğitim anlayışında meydana gelen değişimler, Tanzimat döneminde medrese dışında yeni bir yüksek öğretim müessesesi kurulması yolunda teşebbüslerin doğuşuna vesile olmuştur. Bu çerçevede içinde Darülfünun kurma fikri, ilk olarak 1846'da ortaya çıkmış ve ilk Darülfünun 1863 yılında açılmıştır. İlk Darülfünun'da matematik ve fen bilimleri konferans-dersler şeklinde verilmiştir. 1863-1865 yılları arasında devam eden bu dersler büyük ilgi ile karşılanmış olmasına rağmen bu teşebbüs, bir yüksek öğretim faaliyeti olarak planlanmadığı gibi, arzu edilen başarıya da ulaşamamıştır.

"Darülfünun-ı Osmani" olarak adlandırılan ikinci Darülfünun 20 Şubat 1870'de öğretime başlamıştır. Ancak hoca ve kitap teminindeki güçlük sebebiyle, üç şube (Hikmet ve Edebiyat, İlm-i Hukuk, Ulum-ı Tabiiye ve Riyaziye Şubeleri) olarak kurulması düşünülen Darülfünun'un ders programında şube ayrımı yapılmamış, bütün talebelerin aynı dersleri görecekleri şekilde bir program hazırlanmıştır.

1870 Darülfünunu'nda matematik ve fen bilimleri ile ilgili konular verilen ders-konferanslar içinde önemli bir yer tutmuş ve modern bilim ve teknolojinin birçok konusu, öğrencilere ve halka sunulmuştur.

Darülfünun kurmada üçüncü teşebbüs olan ve 1873 yılında Galatasaray Sultanisi dahilinde kurulan Darülfünun-ı Sultani'nin kuruluş safhasında Avrupa üniversitelerindeki gibi beş fakülteden (Tıp, Hukuk, Fen, İlahiyat, Edebiyat) meydana gelmesi tasarlanmıştır. Bununla beraber, Fen Fakültesi yerine, devletin ve toplumun ihtiyaçları gözönünde bulundurularak sivil mühendislik eğitimi verecek "Turuk u Maabir Mektebi"nin kurulması tercih edilmiştir. Bu husus fakültenin ders programlarında da açıkça görülmektedir. Programlarda, meslek gereği mühendislik dersleri ağırlıkta olmakla beraber; bu derslere temel teşkil edecek geometri, analitik geometri, yüksek cebir, trigonometri, diferansiyel kalkülüs, fizik, kimya gibi matematik ve fen derslerinin ilk iki sınıfta ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Bugünkü İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nin temelinin, bu teşebbüsler içinde yer alan matematik ve fen bilimlerine ait derslerle atılmış olduğu kabul edilebilir ise de, bu dersler uzun ömürlü ve sürekli olamamıştır. Bu derslerin süreklilik kazanması 1900 yılında kurulan Darülfünun-ı Şahane içinde teşkil edilen Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nde olmuştur.

Darülfünun-ı Şahane'de (1900-1908) Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye (Fünun) Şubesi

Her üç Darülfünun kurma teşebbüsü de, hedeflenen başarıya erişmeden sonuçlanmış ancak Osmanlı'da Darülfünun kurma fikri yok olmamıştır. 1896'da yeni bir Darülfünun açılması için hazırlıklara girilmiş, ancak 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı yüzünden bu teşebbüsün gerçekleşmesi gecikmiştir. "Darülfünun-ı Şahane" nihayet, II. Abdülhamid'in tahta geçişinin 25. yıldönümünde, 1 Eylül 1900 günü açılmıştır.

Darülfünun-ı Şahane açılmadan önce, nizamnamesi ve ders programları bir layiha halinde hazırlanmıştı. Yirmiyedi maddelik bu nizamnameye göre, Darülfünun beş şubeden meydana gelmekteydi. Matematik ve fen bilimleri eğitimi, bu şubelerden birini teşkil eden ve öğrenim süresi üç yıl olan Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nde yapılacaktı. Bu şubeye 25 öğrenci alınması öngörülmüştü. Nizamnamede ayrıca Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nin ilk ders programı yer almaktaydı. 1900-1901 ders yılından itibaren uygulandığı tahmin edilen bu programa göre bu şubede okutulan dersler şunlardır⁽²⁾:

İlm-i Heyet, İlm-i Ahval-i Cevviye, Cebr-i Ala, Kimya-yı Gayri Uzvi ve Uzvi ve Hayati, Hendese-i Halliye, Hesab-ı Tefazuli ve Temami, İlm-i Hayvanat, Hikmet-i Tabiiye, İlm-i Nebat, Hesab-ı İhtimali, Maadin, Tabakat-ül Arz.

Bu program, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde matematik ve fen eğitimi çerçevesinde hazırlanan ve uygulanan ilk ders programıdır. İkinci Darülfünun teşebbüsünde benzer bir program hazırlanmış ise de bu program uygulanamamıştır.

Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi 1902 yılında "Fünun Şubesi" adını almış, bu şube "Riyaziye" ve "Fen" kısımlarına ayrılmıştır [Fünun Şubesi'nin bu iki kısmında 1903-1904 ders yılında okutulan dersler için bkz. Ek 1]. 1904-1905 ders yılında Fen ve Riyaziye kısımlarında birinci sınıfta dersler ortak okutulmuştur [Bu ortak dersler ve ikinci ve üçüncü sınıf dersleri için bkz. Ek 2].

1908 yılına kadar eğitimini sürdüren Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nin ders programlarındaki derslerin hepsinin kimler tarafından verildiği tam olarak kaynaklarda kayıtlı değilse de, 1901 yılında Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nde Kimya-yı Madeni dersini Vasil Naum; Cebr-i Ala ve Müsellesat-ı Küreviye dersini Yosefyan okutmuştur. Hendese-i Halliye ve Hikmet-i Tabiye muallimi Salih Zeki Bey'dir⁽³⁾. 1904 yılı ortalarında, Askeri Tıbbiye'ye tayin edilen Kimya-yı Hayati muallimi Kolağası Dr. Kimyager Cevad Tahsin Bey de, bir müddet bu şubede muhtemelen kimya derslerini vermiştir⁽⁴⁾.

Darülfünun-ı Şahane Fünun Şubesi ilk mezunlarını 1904 yılında Ulum-ı Tabiiye Kısmı'ndan vermiştir. Öğrencilerden 5 kişi "birinci defa olarak" uygulanan "Doktora İmtihanları" sonucunda başarılı görülerek "Doktora Diploması" almışlardır⁽⁵⁾. Tabiiye kısmından 1905'te 6, 1906 yılında ise 5 kişi mezun olmuştur⁽⁶⁾. 1906 yılı mezunlarının birincisi Suzi Efendi altın madalya ile ödüllendirilmiştir. Fünun Şubesi Riyaziye Kısmı ise ilk mezunlarını 1905 yılı sonlarında vermiştir. Bu şubeden mezun olan 5 kişi'den 1'i gayrimüslimdir. Bu kişi, 1901-1902 ders yılında Darülfünun'a kayıt yaptıran matematik mezunu Bedros'tur. Aynı yıl Ulum-ı Tabiiye Kısmı'ndan da 6 kişi mezun olmuştur⁽⁷⁾. 1906 yılı sonlarında ise Ulum-ı Riyaziye Kısmı'ndan 7 kişi, Ulum-ı Tabiiye'den 5 kişi mezun olmuştur. Ulum-ı Riyaziye Kısmı'nda birinci gelen Bediüddin Efendi'ye altın madalya verilmiştir⁽⁸⁾.

Darülfünun-ı Şahane Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nin eğitim seviyesi hakkında tespit edebildiğimiz mülahazaların ikisi de olumsuzdur. Osman Ergin'in bu şubedeki öğretim hakkındaki düşünceleri şöyledir: "Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'ne gelince, Tabiiyat kısmındaki mahdut maden koleksiyonları istisna edilirse en küçük tatbikat ve tecrübeler yapılabilecek bir laboratuvarı bile yoktu. Dersler nazari idi, kitaplardan ve notlardan takip olunuyordu.

Tecrübenin burada yeri yoktu. O sırada renkli ve güzel basılmış Nebatat, Hayvanat, Teşrih ve emsali kitaplardan olmadığı gibi memlekette hayvanat ve nebatat bahçesi de bulunmadığından bu vaziyet karşısında bu şubelerde derslerin tedris şekli ile edinilen istifadenin derecesi takdir ve tahmin edilir sanırım. Riyaziye Şubesi'nde okutulan Yüksek Riyaziye'nin derecesini tahmin ve mukayese edemiyorum. Herhalde o da oldukça basitti diyebilirim"⁽⁹⁾. İsmail Hakkı Baltacıoğlu ise bu şube hocalarından Vasil Naum'un "mevhum bir takım fikirler, hayaller vermekten başka bir şey yapmadığını; fen kısmındaki araç ve gereçlerin çok yetersiz olduğunu" ileri sürmüştür⁽¹⁰⁾.

Darülfünun-ı Şahane içinde, II. Meşrutiyet'in ilanına kadar 1900-1908 yılları arasında faaliyetlerine devam eden Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nin eğitim seviyesini değerlendirirken dönemin siyasi şartlarının ve kısıtlı imkanlarının da gözönünde bulundurulması, bu şubenin faaliyetlerinin daha objektif bir şekilde değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Darülfünun-ı Osmani (İstanbul Darülfünunu) (1908-1914)'de Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye (Fünun) Şubesi

"Darülfünun-ı Şahane" adı, II. Meşrutiyet'ten sonra kullanılmamıştır. 1908-1914 yılları arasında yayınlarda Darülfünun çoğunlukla, "Darülfünun-ı Osmani" bazen de "İstanbul Darülfünunu" olarak geçmektedir. Darülfünun-ı Şahane içindeki Fünun Şubesi ise, II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında yeniden "Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi" ismini almış, ancak daha sonra, 1912 tarihli İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi ile bu şubeye tekrar "Fünun Şubesi" adı verilmiştir.

Darülfünun, 1908'de Meşrutiyet'in ilanından sonra faaliyet gösterdiği Mülkiye Mektebi binasından çıkartılarak Vezneciler'deki Zeynep Hanım Konağı'na yerleştirilmiş; öğretim aletleri bakımından takviye edilerek başına müstakil bir müdür getirilmiştir. Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nin Müdürlüğü'ne 1908-1909 ders yılı başında Mülkiye Mektebi muallimlerinden Boyacıyan Efendi tayin edilmiştir⁽¹¹⁾ [Ulum-ı Riyaziye ve Ulum-ı Tabiiye kısımlarından meydana gelen bu şubenin aynı öğretim yılı için tespit edilen ders programı ve öğretim elemanlarının adları için bkz. Ek 3].

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Darülfünun'da en esaslı ıslahat, Nazır Emrullah Efendi'nin mimarı olduğu "İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi" ile yapılmıştır⁽¹²⁾. 1912 yılında hazırlanan bu talimatnamenin birinci maddesine göre İstan-

bul Darülfünunu beş şubeden meydana gelmekte olup, bunlardan biri de "Fünun Şubesi"dir.

Talimatnamenin "tedrisat" başlıklı ikinci maddesine göre Fünun Şubesi'nde okutulacak dersler şunlardır⁽¹³⁾.

Fünun Şubesi Ulum-ı Riyaziye Kısmı Dersleri

- Hendese-i Resmiye	: 2	şuhur-1	dersiye (sömestre)
- Hendese-i Tahliliye	: 2	"	"
- Cebr-i Ala ve Müsellesat-ı Küreviye	: 2	"	"
- Hikmet ve Riyazi Hikmet	: 6	"	"
- Heyet-i Riyaziye	: 4	"	"
- Mihanik	: 4	"	"
- Hesab-ı Tefazuli ve Temamü	: 4	"	"
- Hesab-ı İhtimali	: 2	"	"
- Taksim-i Arazi	: 2	"	"

Fünun Şubesi Ulum-ı Tabiiye Kısmı Dersleri

- Tecrübi Hikmet	: 6	şuhur-1	dersiye
- Nebatat-ı Umumi	: 4	"	"
- Hayvanat-ı Umumi	: 4	"	"
- İlim-i Arz ve İlm-i Maden	: 6	"	"
- Kimya-yı Madeni	: 2	"	"
- Kimya-yı Tahlili	: 6	"	"
- Kimya-yı Uzvi	: 2	"	"
- Kimya-yı Hayati	: 2	"	"
- Fizyoloji	: 2	"	"

1912-1913 ders yılında Fünun Şubesi'nin 27 öğretim elemanı bulunuyordu. Bu sayı 1913-1914 ders yılında 34'e yükselmiştir. 1912-1913 ders yılında Fünun Şubesi'nin Ulum-ı Tabiiye kısmında 79 Müslüman, 4 Rum, 7 Ermeni, 2 Musevi öğrenci vardı. Bunlardan sadece 3'ü diploma almıştır. Zaten bu ders yılında bu bölümdaki 94 öğrenciden 64'ü çeşitli sebeplerle üniversiteyi terk etmiştir. Fünun Şubesi'nin Ulum-ı Riyaziye kısmında okuyan 61 kişiden öğrenimini terkedenler de 42'ye yükselmiştir. Bu kısımda 45 Müslüman, 2 Rum, 10 Ermeni

3 Musevi toplam 60 öğrenci kayıtlıydı. Riyaziye kısmından sadece 1 kişi diploma almıştır. Bu ders yılında Ulum-ı Edebiye Şubesi'nden 30, Hukuk Şubesi'nden 506, Tıp Fakültesi'nden sivil olarak 76, Eczacı Mektebi'nden 31, Dişçi Mektebi'nden 11 kişinin diploma aldığı gözönüne alınırsa Fünun Şubesi'nden mezun olanların sayısının azlığı hemen dikkati çeker⁽¹⁴⁾.

Birinci Dünya Savaşı Yıllarında (1914-1918) İstanbul Darülfünunu ve Fünun Şubesi

1914-1918 yılları arasında, Darülfünun'da en önemli gelişme öğretim kadrosunun -Tıp Fakültesi hariç- Nazır Şükrü Bey'in zamanında yabancı öğretim elemanları ile geniş ölçüde takviye edilmesidir.

1915-1916 ders yılından itibaren Alman öğretim elemanları, imzaladıkları 5 yıllık bir sözleşme ile, göreve başlamışlardır. I. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Darülfünun'a getirilmiş olan 20 Alman öğretim elemanından 6'sı Fen Fakültesi'nde görevlendirilmiştir. Bu hocaların ünvanları, adları, verdikleri dersler ve geldikleri şehirler aşağıda verilmiştir⁽¹⁵⁾:

Prof. Dr. Boris Zarnick: Zooloji / Würzburg; Doç. Dr. Walter Penk: Jeoloji ve Coğrafya / Leipzig; Doç. Dr. Leick: Botanik / Greifswald; Doç. Dr. Fritz Arndt: Anorganik Kimya / Breslau; Asistan Dr. Kurt Hoesch: Organik Kimya / Berlin; Asistan Dr. Gustav Fester: Teknolojik (Sınai) Kimya / Frankfurt.

Bunların dışında, Dr. J.Würschmid adlı bir fizik profesörü 1918 yılının başlarında gelmiş, fakat mütarekenin imzalanması üzerine, öteki Alman öğretim üyeleri ile beraber Türkiye'yi terk etmiştir⁽¹⁶⁾.

Alman öğretim elemanlarının hepsi Darülfünun'a profesör olarak tayin edilmişlerdir. Bazı Türk öğretim elemanları da bunların yanına yardımcı olarak verilmiştir. Dr. Arndt'ın yanına muallim olarak Fazlı Faik [Yegül], asistan olarak Mahir; Dr. Fester'in yanına muallim olarak Suzi; Dr.Hoesch'in yanına da, muallim olarak Ömer Şevket [Öncel] verilmiştir⁽¹⁷⁾.

Savaş yıllarında Almanya'dan sadece öğretim elemanları değil, teknik elemanlar da getirilmiştir. Mesela Mayıs 1917'de Alman Erich Frank, Darülfünun Nebatat Darülmesaisi'nin müstahzırlığına; Nisan 1918'de ise bir diğer Alman, Darülfünun'un Kimya-i Sınai ve Kimya-yı Uzvi Enstitüsü'nde "makinalik" görevine tayin edilmişlerdir⁽¹⁸⁾.

I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi üzerine, Alman öğretim elemanları ülkelerine dönmek istediklerini bildirmişlerdir. Sözleşmelerinin bitmesine 2 yıl kalmış olan Alman hocalardan Darülfünun'un daha yeni yararlanmaya başladığı sırada bırakıp gitmelerinin çok yanlış olduğuna inanan Osmanlı yöneticileri Alman öğretim elemanlarına "mevkuf mebalîğ"den %25 nisbetinde zam yapmayı teklif etmişlerdir. Bu teklife rağmen Alman öğretim elemanları, savaş bitince Almanya'ya dönmeyi tercih etmişler; onların ayrılmaları üzerine dersleri Türk yardımcılarına tevdi edilmiş ve kendilerine "muallim" ünvanı verilmiştir⁽¹⁹⁾.

İncelediğimiz kaynaklarda, Almanya'dan getirtilen öğretim elemanları hakkında genellikle olumsuz çeşitli mülâhazalar vardır. Gelen hocaların Türkçe bilmemeleri, Türkçe ders vermeyi taahhüd ettikleri halde bunu gerçekleştirmemeleri, öğrenci sayısının savaş sebebiyle az olması neticesinde boş kalan zamanlarını akademik çalışmalarla değerlendirmemeleri olumsuz tenkitler arasındadır. Bununla beraber, yabancı hocaların; dersleri, dershane ve darülmesaiileri mükemmel hale koyma yolunda önemli hizmetleri bulunduğu da kaydedilmektedir⁽²⁰⁾.

Milli Mücadele Yıllarında Fünun (Fen) Medresesi (1918-1922)

I. Dünya Savaşı yıllarında, 1912 tarihli "İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi"ni tadil etme ihtiyacı ortaya çıkmış, Darülfünun'a yeni bir idari ve ilmi teşkilatlanma getirmek için başlayan çalışmalar neticesinde 1919 yılında Darülfünun-ı Osmani Nizamnamesi hazırlanmış ve Osmanlı yönetimi tarafından 1 Teşrinievvel 1335/ 24 Ekim 1919'da kabul edilmiştir⁽²¹⁾.

Bu nizamnameye göre Darülfünun; Hukuk, Tıp, Edebiyat, ve Fünun "medrese"lerinden meydana gelmekte ve kendisine tarihinde ilk defa "ilmi muhtariyet" verilmektedir.

Nizamname ayrıca Darülfünun Eminliği ve Medrese Reisliği'nin tesisi; Darülfünun Divanı'nın ve Müderrisler Meclisi'nin teşkili; tedrisatta sömestre usulünün kabulü, lisans ve doktora ruuslarının tesisi hususunda ve ayrıca, müderris ve muallim olma şartlarında yenilikler getirmiştir. Bu nizamnamede dikkati çeken bir değişiklik de, fakülte karşılığı olarak "şube" yerine "medrese" tabirinin kullanılmış olmasıdır⁽²²⁾. Nizamnamede Fen Fakültesi için "Fünun Medresesi" adı kullanılmakla birlikte takibeden yıllara ait bazı talebe rehberlerinde "Fen Medresesi" tabirine de rastlanmaktadır.

Nizamnamenin yayınlanmasından kısa bir süre sonra, Darülfünun Eminliği (1 Kasım 1919) ve Medrese Reislikleri (6 Kasım 1919) için seçimler yapıl-

miş; Darülfünun Eminliği'ne Besim Ömer Paşa [Akahn], Fünun Medresesi Reisliği'ne ise Salih Zeki Bey seçilmişlerdir⁽²³⁾ [1919-1946 yılları arasındaki Fen Fakültesi Reis ve Dekanları için bkz. Ek 4].

1919 nizamnamesi ile daha önceki yıllarda Darülfünunun Fünun Şubesi'nde okutulmuş olan Mikroskopi, Taksim-i Arazi, Hıfz-ı Sıhhat, Kozmografya, Müsellestat, Hendese-i Resmîye dersleri lağvedilmiştir⁽²⁴⁾. Böylece 1919-1920 ders yılında nizamnamenin 8. maddesinde Fünun Medresesi için öngörülen aşağıdaki dersler okutulmuştur⁽²⁵⁾:

Heyet, Tahlil-i Riyazi, Mihanik-i Ala, Cebr-i Ala, Hendese-i Tahliliye, Nazariye-i Adad, Hesab-ı İhtimalat, Riyazi Fizik, Umumi Fizik, Riyaziyat-ı Umumiye, Kimya-yı Sınai, Nebatat, Hayvanat, İlm-i Arz ve Madeniyat, Kimya-yı Uzvi, Kimya-yı Gayr-ı Uzvi, Kimya-yı Tahlili, Kimya-yı Hayati, Tecrübi Fizik, Fizyoloji, Teşrih.

Fünun Medresesi ders programları ilgili yıllara ait talebe rehberlerinde yayınlanmıştır [1336-1337 (1920-1921) Talebe Rehberi'ne göre Fünun Medresesi'nde okutulan dersler ve hocaları için bkz. Ek 5].

1337-1338 (1921-1922) ders yılı talebe rehberinden anlaşıldığına göre bu ders yılında "Fünun Medresesi"nde okutulan dersler ve hocalarında bir önceki seneye nazaran fazla bir değişiklik olmamıştır. Yalnız önceki sene Salih Zeki Bey tarafından okutulan Hesab-ı İhtimaliyat dersinin bu sefer Fatin Efendi tarafından verildiği görülmektedir. Önceki sene Muallim Mehmed Refik Bey tarafından okutulan Umumi Fizik (Elektrik kısmı) dersine ilave olarak bir de Tecrübi Fizik (Elektrik kısmı) dersinin yer aldığı, bu dersi de muallim Burhaneddin Bey'in okuttuğu görülmektedir. Yine bu programda önceki sene Müderris Salih Zeki Bey tarafından verilen Riyazi Fizik dersi yer almamıştır. Ayrıca Müderris Mustafa Salim Bey tarafından okutulan Mihanik-i Riyazi dersi yeni olarak açılmıştır⁽²⁶⁾.

1338-1339 (1922-1923) ders senesinde "Fünun Medresesi" nde okutulan dersler ve hocaları bir tek değişiklik dışında aynı kalmıştır. Önceki senelerde Müderris Mustafa Salim Bey tarafından okutulan Kimya-yı Tahlili dersi bu ders yılında Ligor Bey tarafından verilmiştir⁽²⁷⁾.

25 Ağustos 1922 (17 Teşrinievvel 1339) tarihli "Darülfünun'un Şahsiyet-i Hükmiyesi Hakkında Kanun" ile Darülfünun'a hükmi şahsiyet (tüzel kişilik) verilmiştir⁽²⁸⁾. Bu karanamenin birinci maddesine göre, Darülfünun ve ona bağlı

medreselerden her biri "menkul ve gayrimenkul" her çeşit teberruu kabul edilecek ve yalnız bundan doğan işlemlere, ait olmak üzere "şahsiyet-i hükmiyeyi haiz" olacaktı.

Darülfünun-ı Osmani içinde yer alan Fünun (Fen) Medresesi, Cumhuriyet'in ilanına kadar eğitimini sürdürmüştür. I. Dünya Savaşı yıllarında, Alman öğretim elemanları ile öğretim kadrosunun takviye edilmesi ve eğitim ve öğretimin seviyesinin yükseltilmesini hedeflenmiştir. Bu gayeyle Darülfünun'a getirilen 20 kadar öğretim üyesinin altısı Fen Fakültesi içindir. Ancak Alman hocaların getirilmesi, büyük ölçüde siyasi etkilerle yapıldığı için, bu dönemde I. Dünya Savaşı'nın getirdiği zorluklar, öğrencilerin askere alınmaları ve Alman hocaların da kısa süre sonra ayrılmaları sebebiyle Darülfünun'un seviyesinde çok büyük bir ilerleme görülmemiştir. Hatta milli mücadele yıllarında, buradaki eğitim ve öğretimin seviyesi daha da düşmüştür.

Cumhuriyet Döneminde İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi (1923-1933)

Cumhuriyet'in ilanından yaklaşık altı ay sonra, 21 Nisan 1340 (4 Mayıs 1924) tarihli ve 493 sayılı kanun ile Darülfünun'a "mülhak bir bütçe" ile idare edilme hakkı ve yeniden "hükmi şahsiyet" verilmiş ve Darülfünun bu tarihten itibaren "İstanbul Darülfünunu" adını almıştır⁽²⁹⁾.

Aynı yıl yürürlüğe giren İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi'ne göre İstanbul Darülfünunu, Tıp, Hukuk, Fen, Edebiyat ve İlahiyat "Fakülte" lerinden meydana gelmektedir. Böylece, Cumhuriyet öncesinde "şube" veya "medrese" olarak adlandırılan Darülfünun bölümleri için bu talimatname ile ilk defa "fakülte" ünvanı kullanılmıştır. Aynı talimatname ile 1919'da Osmanlı döneminde Darülfünuna verilen ilmi muhtariyet, Cumhuriyet Hükümeti tarafından tasdik edilmiştir⁽³⁰⁾. Talimatnamenin kabul ettiği şekil ve esaslar da Darülfünun'un 1933'te lağvına kadar müessesenin akademik statüsünü teşkil etmiştir.

İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi'nin Fen Fakültesi'nde okutulmasını öngördüğü dersler aşağıda verilmiştir⁽³¹⁾:

Tahlil-i Riyazi, Mihanik-i Riyazi, Nazariye-yi Adad, Hendese-i Tahliliye, Kimya-yı Tahlili, Umumi Fizik, Tecrübi Fizik, Heyet, Fizyoloji, İlm-i Nebatat, Kimya-yı Hayati, Kimya-yı Sınai, İlm ül Arz, Cebri-i Ala, Riyaziyat-ı Umumiye, İlm-i Hayvanat, Madeniyat, Umumi Fizik (Elektrik Kısmı), Kimya-yı Uzvi, Tahlilat-ı Sınaiye, Tecrübi Fizik (Elektrik Kısmı), Teşrih, Suhur ve Müstehesat.

1923-1933 döneminde Fen Fakültesi'nin öğretim faaliyetleri hakkında İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi dışında bilgi veren başlıca kaynaklar yine, değişik yıllarda yayınlanmış talebe rehberleridir. 1339-1340 (1922-1923) senesi Talebe Rehberi'nde Fen Medresesi'nde okutulan dersler yer almıştır [Bu dersler için bkz. Ek 6].

İlk defa olarak "fakülte" ünvanının kullanıldığı 1340-1341 (1923-1924) senesi *Talebe Rehberi*'nde yer alan Fünun Fakültesi ders programı bazı değişiklikler dışında bir önceki yılın aynıdır. Bir önceki programda "muallim" ünvanını taşıyan Ali Yar, Hüsnü Hamid, Mehmed Refik, Sabri ve Vehbi Bey'ler bu programda "müderris" olarak zikredilmişlerdir. Ayrıca daha önce Mihanik-i Riyazi adıyla Mustafa Salim tarafından verilen ders Mihanik-i Tahlili adıyla yine aynı kişi tarafından verilmektedir. Bir önceki yıl Muallim Kenan Bey tarafından okutulan Madeniyat dersinin bu ders yılında Müderris Vekili Ahmet Malik Bey tarafından verildiği görülmektedir. Aynı şekilde Muallim Nazmi Asaf'ın verdiği Tahlilat-ı Sınaiye adlı dersin bu ders yılında Kimya-yı Sınai-i Gayr-ı Uzvi adıyla yine aynı müderris tarafından verildiği göze çarpmaktadır⁽³²⁾.

1924-1925 ders yılında, Fen Fakültesi'nde okutulan dersler 5 ayrı "zümre"ye ayrılmıştır. Bunlar P.C.N. (Physique, Chimie, Science Naturelles) Zümresi (Hazırlık Zümresi), Ulum-ı Riyaziye Zümresi, Ulum-ı Fizikiye ve Kimyeviye Zümresi, Ulum-ı Tabiiye Zümresi, Kimyagerlik Zümresi'dir. Bu düzenleme, birbirine yakın olan ders gruplarının birer zümre sayılması esasına dayanmaktadır⁽³³⁾.

Aynı ders yılında Fen Fakültesi'nde daha önceki yıllardan farklı olarak "Kimyagerlik Mezuniyet Ruusu" ve "P.C.N. Tasdiknamesi" verilmektedir. "Kimyagerlik Mezuniyet Ruusu" alabilmek için "Kimyagerlik İhtisas Zümresi" derslerini almak lazımdır. Bu zümrenin eğitim süresi yedi sömestredir. Zümrede okutulan dersler mecburi ve seçmeli olmak üzere iki kısımdır. Mecburi dersler, Kimya-yı Gayr-ı Uzvi, Kimya-yı Tahlili, Kimya-yı Uzvi, Kimya-yı Sınai, Kimya-yı Hayati, Fizik, Şimifizik ve Elektroşimi, Tahrir-i Sümum'dur. Seçmeli dersler ise Riyaziyat-ı Umumiye, Madeniyat, Makina ve Elektroteknik'tir⁽³⁴⁾.

"P.C.N. Tasdiknamesi" ne gelince; 1924-1925 ders yılından itibaren, Tıp Fakültesi'nde öğretim süresinin 5 yıla indirilmesi üzerine, bu fakülteye girecek öğrencilere hazırlık sınıfı olmak üzere Fen Fakültesi'nde bir PCN sınıfı açılmıştır. "Talimatname-i Mahsusa" ve müfredat programına göre Fen Fakültesi'nde bir ders yılı içerisinde, Fizik, Kimya, Hayvanat ve Nebatat derslerini öğrenerek,

imtihanlarda başarılı olan öğrenci "P.C.N. Tasdiknamesi" alır ve Tıp Fakültesi'ne kayıt yaptırma hakkını kazanırdı. Yukarıda sayılan derslerin her birinden ameli ve nazari iki türlü imtihan yapılıyordu. Bu iki imtihanda alınan notun ortalaması imtihan notu kabul edilirdi. İmtihanlardan 6'dan aşağı not alanlar ikmale kalırdı. İkmalde geçemeyen öğrenciye tasdikname verilmezdi⁽³⁵⁾ [1924-1925 ders yılında "Fünun Fakültesi" nde okutulan dersler, müderrisleri için bkz. Ek 7, aynı yılın laboratuvar dersleri için bkz. Ek 8].

1925-1926 ders yılında, Fen Fakültesi ders programına yeni dersler ilave edilmiştir. İstanbul Darülfünunu Nizamnamesi'nin 7.maddesine ek olarak hazırlanan 27 Eylül 1341 tarih ve 2596 sayılı kanunla eklenen dersler şunlardır. Taksim-i Arazi ve Topografya, Mihanik-i Tatbiki, Meteoroloji ve Jeofizik, Coğrafya-yı Tabii, Yüksek Tahlil-i Riyazi, Yüksek Hendese, Hendese-i Resmîye⁽³⁶⁾.

1926-1927 ders yılında, Fen Fakültesi mezunlarının orta öğretimde öğretmenlik yapabilmeleri için, "Muallimlik İhtisas Ruusları" ihdas edilmiştir. Bu programda yine zümre dersleri usulü uygulanmıştır. Muallimlik İhtisas Ruusları'nın verildiği başlıca zümreler; Riyaziyat Zümresi, Fizik-Kimya Zümresi, Tabiiye Zümresi'dir [Bu zümrelerin ders programları için bkz Ek 9]. 1926-1927 ders yılı programında diğer yıllardan farklı olarak "Kimyagerlik, Kimyager - Mühendislik" ve "Makina ve Elektrik Mühendisliği" mezuniyet ruusu almak için okunması gereken dersler ayrı ayrı verilmiştir. "Kimyagerlik Mezuniyet Ruusu" alabilmek için daha önce açıkladığımız "Kimyagerlik Mezuniyet Ruusu" derslerine ilave olarak 7. sönestrede Elektroteknik (Mebahis-i Mahsusa), Hararet Makinaları (Mebahis-i Mahsusa), Madeniyat (Mebahis-i Mahsusa), Resm-i Sınai, Mesai-i Şahsiyeye İbtidar adlı dersleri almak gerekiyordu⁽³⁷⁾ ["Makina ve Elektrik Mühendisliği Ruusu" alabilmek için takip edilmesi gereken dersler için bkz. Ek 10; 1926-1927 ders senesinde verilen dersler ve bu dersleri okutan hocalar için bkz. Ek 11].

1926'da Türkiye ile Fransa arasındaki bir kültür anlaşması çerçevesinde Darülfünun'a Fransa'dan bir grup öğretim üyesi davet edilmiştir. Bunlar arasında Fen Fakültesi'ne gelenler şunlardır: Matematik için Mentere, Fizik için Fleury, yeni ihdas edilen Fizikokimya için Faillebin, Zooloji için Hovasse ve yeni ihdas edilen Elektromekanik kürsüsü için Duscio. Bunlardan Fleury, Fizik Enstitüsü'nün direktörlüğüne getirilmiştir. Fleury, F.K.T. (Fizik, Kimya, Tabiiyat) sınıfının Fizik derslerini Müderris Sait ile Mühendis Mektebi öğretim üyelerinden Müderris Burhaneddin Ferid'e bırakarak, Müderris Tefvik ile beraber lisans öğ-

renimini üzerine almıştır⁽³⁸⁾. Kimyager Faillebin'in gelmesi ile de Kimya Enstitüsü'nde Fiziko-Kimya Kürsüsü kurulmuş ve 26 Ocak 1926'da çalışmaya başlamış, asistanlığa da İlhami Cıvaoglu getirilmiştir⁽³⁹⁾.

1927-1928 ders yılı *Talebe Rehberi*'ne göre "Fünun Fakültesi" nde daha önceki yıl 9 olan enstitü sayısı; Kimya-yı Hayati ve Sınai Enstitüsü'nün de eklenmesiyle 10'a yükselmiştir. Bu enstitünün müdürü ve aynı zamanda Kimya-yı Hayati ile Kimya-yı Sınai-i Uzvi derslerinin öğretim üyesi Cevad Mazhar; Kimya-yı Sınai Gayr-ı Uzvi dersinin öğretim üyesi ise Nazmi Asaf Bey'dir. Kimya-yı Hayati ve Sınai Enstitüsü'nün Kimya Enstitüsü'nden bazı derslerin ayrılmasıyla kurulduğu görülmektedir. Riyaziyat Enstitüsü'nde daha önce Müderris Nadir Bey tarafından verilen Nazariye-yi Adad dersinin öğretim üyesi bu rehberde belirtilmemiştir. Hayvanat Enstitüsü'nde daha önce Muallim Ali Bey tarafından okutulan Hayvanat dersinin hocası da yer almamaktadır. Diğer enstitüler, müdürleri, okutulan dersler ve hocalarında daha önceki seneye göre bir değişiklik görülmemektedir⁽⁴⁰⁾. 1928-1929 ders yılında Fen Fakültesi'nde yine 10 enstitü vardır [Bu enstitülerin açtıkları dersler ve öğretim üyeleri için bkz. Ek 12].

Fen Fakültesi'nde 1929-1930 ders yılında okutulan dersler "Riyaziyat Zümresi", "Fizik-Kimya Zümresi" ve "Tabiiye Zümresi" olmak üzere 3 zümreye ayrılmıştır [Bu zümrelerde okutulan dersler için bkz. Ek 13]. Bu ders yılına ait enstitü, müfredat programları, P.C.N Talimatnamesi ile "kimyager" ve "kimyager mühendisliği" için takip edilmesi gereken derslerin daha önce verilen programdan önemli bir farkı yoktur.

İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi'nin 1930-1931, 1931-1933 ders yıllarına ait talebe rehberleri fen ve matematik eğitiminin 1933 Üniversite reformu'na kadar bu şekilde devam ettiğini göstermektedir⁽⁴¹⁾.

Cumhuriyet'ten sonra 1923-1933 döneminde İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi'nin günümüzdeki Mühendislik ve Mimarlık Fakülteleri'nde okutulan bazı temel derslerin de öğretimini yapmaya çalıştığı yukarıda verilen çeşitli ders yıllarına ait programlardan açıkça anlaşılmaktadır. İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi bu hüviyetini 1933 Üniversite Reformu'na kadar korumuştur.

1923-1933 Yıllarında Fen Fakültesi'nde Faaliyet Gösteren Enstitüler

1926-1927 ders yılında yayınlanan "Fen Fakültesi Enstitüler Talimatnamesi"ne göre Fen Fakültesi'nde 10 enstitü teşkil edilmiştir⁽⁴²⁾. Bunlar; Riyaziyat, Heyet ve Jeofizik, Fizik, Kimya, Makina-Elektrik, Hayvanat, Nebatat, Arziyat

ve Madeniyat, Hayatiyat, Kimya-yı Sınai ve Hayati enstitüleridir. Her enstitünün bir müdürü vardır ve müdür, enstitü müderris ve muallimleri arasından iki sene için seçilir. Enstitü müdürü derslane, laboratuar, kütüphane, müze, depo v.s. gibi "mesai mahalleri"nin idaresine nezaret eder. Her müderris ve muallim kendi laboratuvarının amiridir. Enstitünün "hususat-ı ilmiyesi" bu enstitüde bulunan müderris, muallim ve müderris muavinlerinden mürekkep bir meclis tarafından kurulur. Meclis lüzum gördüğü hususat hakkında tanzim edeceği raporu riyasete tevdi eder. Her ders yılı bitiminde enstitü meclisi bir sene zarfındaki ilmi faaliyetini ve enstitü müdürü de aynı sene zarfındaki idari faaliyet hakkında bir rapor tanzim etmeye mecburdur. Her sene, Fakülte Meclisi her enstitünün masrafları için sarf olunacak meblağı tespit eder. Bu talimatnamenin tatbikine Fakülte Reisi memur edilmiştir.

Talimatnamede enstitü sayısı 10 olarak verilmesine rağmen, 1926-1927 ders yılında Fen Fakültesi'nde 9 enstitü faaliyet göstermekteydi. Bu sayı 1927-1928 ders yılında "Kimya-yı Hayati ve Sınai Enstitüsü"nü de eklenmesiyle ona yükselmiştir. Bu enstitünün "Kimya Enstitüsü"nden bazı derslerin ayrılmasıyla kurulduğu anlaşılmaktadır [Bu enstitülerin dersleri ve öğretim kadroları hakkında geniş bilgi için bkz. Ek 11-12].

"Fünun Medresesi" Tarafından Verilen Tasdiknameler ve Ruuslar

"Fünun Medresesi" belli dersleri alıp imtihanları veren öğrencilere "Tahsil-i Ali Tasdiknamesi" ve "Mezuniyet Ruusu" verilmekteydi. Bu belgeleri alabilmek için okunacak derslerle girilecek imtihanlar şöyle düzenlenmiştir⁽⁴³⁾: Fünun Medresesi'nde üç imtihan devresi vardı. Birisi yaz diğeri kış yarıyılı sonunda, üçüncüsü de iki yarıyıl arasında idi. Bu imtihanların her devresi on beş gün sürer; imtihanlar dersine göre sözlü ve yazılı, sözlü ve uygulamalı şekillerde yapılırdı. Önce yazılı ve uygulamalı imtihanlar yapılır, başarılı olamayanlar sözlü imtihana alınmazdı. Bir dersten bir imtihan devresinde başarılı olamayan aday "tecil" veya "red" edilirdi. Reddedilen adaylar en az bir yarıyıl geçmeden imtihana tek-rar giremezdi. Tecil edilenler ise izleyen devrede tekrar imtihana alınırđı.

Bir ilim dalı için tespit edilmiş nazari ve ameli dersleri takip ettikten sonra imtihanlarda başarılı olan öğrenciye "Tahsil-i Ali Tasdiknamesi" verilirdi. Fünun Medresesi'nde aşağıdaki ilim dallarından "Tahsil-i Ali Tasdiknamesi" verilmekteydi.

Tahlil-i Riyazi, Mihanik-i Tahlili, Riyaziyat-ı Umumi, Heyet, Riyazi Fizik, Tecrübi Fizik, Umumi Fizik (Cazibe, Hararet, Savt, Ziya, Elektrikyat, Mıknatisyat), Umumi Kimya (Kimya-yı Gayr-ı Uzvi ve Tahlili ve Kimya-yı Uzvi), Kimya-yı Sınai, Kimya-yı Hayati, Hayvanat, Nebatat, İlm ül Arz, Madeniyat, Fizyoloji ve Teşrih.

"Tahlil-i Riyazi Tasdiknamesi"ne sahip olmak için Cebr-i Ala ve Nazariye-yi Adad ile Hendese-i Tahliliye'den ayrı ayrı; "Heyet ve Riyazi Fizik Tasdiknamesi" almak için ise Hesab-ı İhtimalat'tan ayrıca imtihan verip başarılı olmak şartı aranıyordu. Ayrıca "Umumi Kimya Tasdiknamesi" alabilmek için Kimya-yı Gayr-ı Uzvi ve Tahlili ile Kimya-yı Uzvi'den ayrı ayrı imtihan vererek başarılı olmak ve "Kimya-yı Sınai Tasdiknamesi" alabilmek için Tahlilat-ı Sınaiye'den imtihan verip başarılı olmak şarttı.

Bir öğrenci bu tasdiknamelerden üçünü birden alırsa kendisine "Fünun Mezuniyet Ruusu" verilirdi. Fünun medresesi tarafından verilen mezuniyet ruusları ve bunları almak için gerekli tasdiknameler aşağıda verilmiştir.

- 1- Ulum-ı Riyaziye Mezuniyet Ruusu: Tahlil-i Riyazi, Mihanik-i Riyazi, Heyet veya Umumi Fizik.
- 2- Ulum-ı Hikemiye Mezuniyet Ruusu: Riyaziyat-ı Umumiye, Umumi Fizik veya Tecrübi Fizik, Umumi Kimya.
- 3- Ulum-ı Tabiiye Mezuniyet Ruusu: Hayvanat, Nebatat, İlm ül Arz.
- 4- Ulum-ı Hayatiye Mezuniyet Ruusu: Hayvanat, Fizyoloji, Nebatat.
- 5- Madeniyat Mezuniyet Ruusu: İlm ül Arz, Madeniyat, Umumi Kimya.
- 6- Kimyagerlik Mezuniyet Ruusu: Umumi Kimya, Kimya-yı Sınai, Madeniyat veya Kimya-yı Hayati.

1929-1930 ders yılında Fen Fakültesi'nde 13 ilim dalında tasdikname verilmektedir. Bunlar: 1- Cebri Ala ve Hendese-i Tahliliye 2- Tahlil-i Riyazi 3- Mihanik-i Riyazi 4- Heyet 5- Umumi Riyaziyat 6- Umumi Fizik (mebhas-ı billurat dahil) 7- Umumi Kimya 8- Şimi-Fizik 9- Madeniyat 10- Hayvanat 11- Nebatat 12- Arziyat 13- Teşrih ve Fizyoloji tasdiknameleridir. Bu ilimlerden dördünden tasdikname alan öğrenciye "Fen Mezuniyet Ruusu" verilmekteydi⁽⁴⁴⁾.

1930-1931 ders yılında da bir önceki yıl olduğu gibi 13 ilim dalında tasdikname verilmekteydi⁽⁴⁵⁾. 1931-1933 ders yıllarında ise bu sayı Teşrih ve Fizyoloji Tasdiknamesi'nin eksilmesi ile 12'ye düşmüştür⁽⁴⁶⁾.

1919 yılında Fünun medresesinde uygulanmaya başlanan ruus sistemi 1933 Üniversite Reformu'na kadar devam etmiştir.

1933 Üniversite Reformu ve 1933-1946 Yılları Arasında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi

1933 Reformu öncesinde Darülfünun'un kendi kendini ıslah etme yönünde bir çalışma ile karşılaşılır. Bu, 1929 yılında "Laboratuar, Enstitü ve Seminer hayatını uyandırmak ve Avrupa mümasili müesseselerde mevcut tekamülü nazarı itibara alarak" hazırlanması kararlaştırılan "Islahat Projesi"dir⁽⁴⁷⁾. Projenin hazırlanması için her fakültede gerekli tedbirlerin alınması için nelere ihtiyaç olduğu ve neler yapılması gerektiği hususlarında fakültelerden 20 gün zarfında raporlar istenmiştir. Fakülte meclislerinde görüşülen bu konu hakkında raporlar hazırlanarak, meclislerin kabulünden sonra Darülfünun Divanı'na gönderilmiştir. Bu raporlara dayanılarak hazırlanan ıslahat projesi, 16.12.1929 tarihli Darülfünun Divanı toplantısında, son şeklini alarak kabul edilmiştir. Bu proje bizzat Darülfünun Emimi Neşet Ömer tarafından Ankara'ya götürülerek Maarif Vekaleti'ne takdim edilmiştir. Maarif Vekaleti, Darülfünun Divanı'nın ıslahat için teklif ettiği bu projeyi yeterli bulmamış, ıslahatın daha geniş ve şumullü olmasını temin etmek üzere, meseleyi bir yıl içinde yeniden ele alacağını bildirmiştir. Muhtemelen Darülfünun ıslahı üzerine söylentilerin dolaşması üzerine 1929 yılında Darülfünun'un kendisini ıslah çabası olarak değerlendirebileceğimiz bu "Islahat Projesi" Maarif Vekaleti'nce kabul edilmemiştir.

1933 Üniversite Reformu

1933 Üniversite Reformu, Cumhuriyet dönemi Türk yüksek öğretiminde bir dönüm noktasıdır. Bu reformla Darülfünun lağvedilmiş ve İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Reform gerçekleştirilmeden önce Darülfünun'da yapılacak ıslahat hakkında rapor hazırlamak üzere 1931 yılında Cenevre Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Albert Malche hükümeti tarafından Türkiye'ye davet edilmiş, Malche 16 Ocak 1932 tarihinde İstanbul'a gelmiş ve 24 Ocak 1932'den itibaren tetkiklerine başlamıştır. 29 Mayıs 1932 günü "İstanbul Darülfünunu Hakkındaki Rapor" unu bitirerek 1 Haziran 1932'de Ankara'ya gelmiş ve Maarif Vekili Esat Sagay'a sunmuştur. 9 Haziran 1932'de Türkiye'den ayrılmıştır. Prof. Malche raporunda Darülfünun'a çeşitli eleştiriler getirmiş ve bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Malche, İstanbul Darülfünunu'nun Türk inkılabına yaraşır bir dinamizmden

mahrum olduğunu, kendisini şuurlu bir şekilde belli bir noktaya sevkedecek ilmi ve fikri hıza sahip olmadığını kaydetmiştir. Üniversite adı verilen fikri ve ilmi kuruluşla hayat arasında sıkı bir bağ bulunduğunu, bu sebeple üniversitedeki nazariyecilik sistemiyle mücadele edilmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca Türkiye gibi baştan başa yeniden teşekkül eden bir memlekette üniversite kürsülerinin öncelikle ne gibi konularla meşgul olması gerektiğini ortaya koymuştur⁽⁴⁸⁾.

Malche'in raporu hükümet tarafından tetkik edildikten sonra tavsiye edilen düzeltmelerin yapılmasına geçilmiş bunun hızlı ve köklü biçimde olabilmesi için Maarif Vekilliği'ne 11 Eylül 1932'de Dr. Reşit Galip tayin edilmiştir. Reşit Galip, Darülfünun'ın ıslahatı gibi güç bir işi cesaretle ve başarıyla yapmış ancak reformdan kısa bir süre sonra, 13 Ağustos 1933'de görevinden ayrılmıştır⁽⁴⁹⁾.

11 Mayıs 1933 günü Reşit Galip Darülfünun'dan Malche Raporu hakkında görüş istemiş ve bir hafta sonra Fakülte raporlarının Ankara'ya geldiği gün Başvekil İsmet İnönü İstanbul Darülfünununu'nun ilgasıyla yerine yeni esaslar dahilinde bir İstanbul Üniversitesi teşkiline dair Maarif Vekilliği tarafından hazırlanan layihayı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunmuştur. 31 Mayıs 1933'te kabul edilen bu layihaya göre; Darülfünun, 31 Temmuz 1933'ten itibaren kaldırılmakta ve 1 Ağustos'ta "Üniversite" kurulmaktadır⁽⁵⁰⁾.

1 Ağustos 1933'te de Darülfünun'un bütün öğretim üyelerine Reşit Galip'in imzasını taşıyan bir mektup gönderilmiştir. Bu mektupta İstanbul Darülfünununu'nun ilga edildiği belirtilerek öğretim üyelerine görevlerinin sona erdiği duyurulmakta, hizmetlerinden ötürü kendilerine teşekkür edilmekte ve Darülfünun'dan ayrılacak müderrislerin bir yıl müddetle eski maaşlarını alacakları bildirilmektedir. Öğretim üyelerinin üçte birine teslim edilen mektup metinlerinde ise, yeni üniversitedeki görevlerinin kendilerine ayrıca bildirileceğini anlatan kısa bir paragraf daha vardır. Böylelikle, Darülfünun'ın öğretim üyelerinin üçte ikisi görevden alınmış olmaktadır⁽⁵¹⁾.

Reformdan sonra İstanbul Üniversitesi; Tıp, Hukuk, Fen ve Edebiyat Fakülteleri'nden meydana gelmiştir. İstanbul Darülfünununu'nun bir parçası olan İlahiyat Fakültesi ise İslam Tetkikleri Enstitüsü'ne dönüştürülmüştür. Bundan başka üniversite dahilinde altı enstitü ile Telif ve Tercüme Kurulu kurulmuştur. Yeni üniversitenin öğretim üyeleri üç kaynaktan temin edilmiştir. Birinci grubu, mülga Darülfünun'dan alınan profesörler ve profesör muavinleri; ikinci grubu, Darülfünun'un dışından alınan öğretim üyeleri teşkil etmekteydi. Bu son grupta-

kiler arasında yurt dışında tahsil ve doktora yapmış olan gençler bulunuyordu. Üçüncü grup öğretim üyelerini ise, yabancı bilim adamları teşkil etmekteydi⁽⁵²⁾.

Üniversitenin iç düzeni üzerindeki çalışmalar 1933 yaz ayları boyunca sürdürülmüştür. Emin yerine Rektör, Fakülte Reisi yerine Duayen (Dekan) Profesörlere Ordinaryus, Muallimlere Profesör, Muavinlere de Doçent denilmesi kararlaştırılmıştır. Bu arada Maarif Vekaletinde de değişiklik yapılmış, Reşit Galip Bey'in yerine Hikmet Bey getirilmiş, tüm hazırlıkları biten İstanbul Üniversitesi 19 Kasım 1933 günü yapılan bir törenle açılmıştır.

1933 Üniversite Reformu'ndan Sonra Fen Fakültesi: Kürsüler ve kadro

Malche'in 1932 yılında hazırladığı raporda Fen Fakültesi ile ilgili eleştiri ve tavsiyelerini şu temel noktalarda toplamak mümkündür⁽⁵³⁾:

- Fen Fakültesi'nde doğrudan bir biyoloji tedrisatı bulunmamaktadır.

- Tabii Coğrafya Kürsüsü ve Tıp Fakültesi'ne bağlı olan Antropoloji Kürsüsü'nün tabii ilimlerle sıkı münasebeti bulunduğu için, her iki kürsü Fen Fakültesi'ne nakledilmelidir. Bu sayede bu kürsüler Yüksek Muallim, Edebiyat ve Tıp talebeleri için de cazip gelebilir.

- Astronomi talebeleri, Kandilli Rasathanesi'nden faydalanmalıdır.

- Zooloji İstasyonu'nda yapılan çalışmalar düzenli olarak geliştirilmelidir.

- Elektro-Mekanik Enstitüsü diplomalarının Mühendis Mektebi ile aynı seviyede olması, resmi olarak kabul edilmelidir.

- Konuları yakın laboratuvarlar, pahalı olan ve nadiren kullanılan aletler hususunda birbirinden faydalanmalı ve yeni aletler alınmalıdır.

- Kütüphane dağınıktır, düzenlenerek takviye edilmelidir.

- Fen Fakültesi'nde bir doktora sınıfı açılmalıdır.

Malche ayrıca Fen Fakültesi için "12 sabit kürsü" teklif etmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- 1 . Riyaziyat-ı aliye (cebir, hendese, temrin)
- 2 . Diferansiyel ve integral hesap.
- 3 . İhtimaliyat hesabı- Yüksek analiz
- 4 . Astronomi (elemanlar, riyazi, fiziki)

- 5 . Fizik (tecrübi ve riyazi)
- 6 . Kimya-yı gayr-ı uzvi (kalitatif analiz)
- 7 . Kimya-yı uzvi (kantitatif analiz)
- 8 . Mineraloji (optik kristallografi)
- 9 . Jeoloji, paleontoloji ve coğrafya-yı tabii.
10. Deskriptif zooloji, genetik.
11. Nebatat (fizyoloji, anatomi, genetik).
12. Antropoloji (insan antropolojisi, antropometri, öjenik)

Reform sonrasında Fen Fakültesi'nin öğretim kadrosuna gelince; Reform sırasında, öğretim kadrosunda yapılan tasfiyeden önce Fen Fakültesi'nde 17 müderris, 2 muallim, 9 müderris muavini ve 8 asistan bulunuyordu⁽⁵⁴⁾. Bunların 3 tanesi dışındaki bütün öğretim üyeleri kadro dışı kalmıştır. Kadroda kalan bu 3 kişi Ali Yar, Hamit Nafiz [Pamir] ve Fahir [Yeniçay]'dir. Reformla birlikte bu kişilerin okutmakla görevli oldukları dersler şunlardır⁽⁵⁵⁾: Ali Yar (Riyaziyat ve Yüksek Cebir), Hamit Nafiz (Jeoloji), Fahir (Umumi Fizik).

Reform sonrası kadro dışı kalanlar ise şunlardır: Mustafa Hakkı, Hüsnü Hamit, Sait, Esat Şerafettin, Cevat Mazhar, Fatim, Nazmi Asaf, Mustafa Salim, Ahmet Müştak, Burhanettin Şükrü, Burhanettin Ferit, Ligor, Ali Vehbi, Ömer Şevket, Tefvik ve Malik Beyler⁽⁵⁶⁾.

Temmuz 1933'de Ankara'da yapılan ve Maarif Vekili Reşit Galip, Prof. Malche ve Prof. Schwartz'ın katıldığı toplantıda görevlerine son verilen öğretim üyelerinin yerlerine getirilebilecek yabancı profesörlerin isimleri görüşülmüş ve tespit edilen bu isimlerden bazıları daha sonra Fen Fakültesi'nin yabancı profesör kadrosunu meydana getirmiştir⁽⁵⁷⁾. Yüksek öğrenimlerini Avrupa ülkelerinde tamamlayarak yurda dönen gençler bu yabancı profesörlerin yanına yardımcı olarak tayin edilmişlerdir. Fen Fakültesi Reislığı'ne ise 1 Ağustos 1933 itibariyle Kerim (Erim) Bey tayin edilmiştir.

1933 yılında yabancı öğretim üyelerinin isimlerinin tam olarak belli olmadığı "muvakkat kadro" hazırlanmıştır. Daha sonra kesinleşen yabancı öğretim üyelerinin isimleri ile Fen Fakültesi'nin 16 Ordinaryus, 3 Profesör, 21 Doçent, 2 Başasistan, 46 Asistan ve 9 yardımcından meydana gelen toplam 97 kişilik "esas kadrosu" ise 1934 yılında oluşmuştur⁽⁵⁸⁾ [Bu kadroda yer alan Türk ve yabancı öğretim üyelerinin kürsülere göre dağılımı için bkz. Ek 14].

Reform Sonrasında Fen Fakültesi'nde Lisans ve Lisans Üstü Eğitim

1934 tarihli "Fen Fakültesi Tedrisat ve İmtihanlar Talimatnamesi" nin⁽⁵⁹⁾ "Umumi Kısım" başlığını taşıyan 1, 2 ve 3. maddelerine göre Fen Fakültesi'nin görevi; Matematik, Fizik, Kimya ve Tabii İlimler sahasında araştırmalarda bulunabilecek veya bu ilimlerle alakalı mesleklerde çalışacak ehliyetli kişiler yetiştirmektir. Fen Fakültesi bu bilim dallarında lisans eğitimi verdiği gibi, Tıp ve Dişçilik öğrencilerinin "ihzari tahsillerini" de temin eder. Diğer taraftan Fen Fakültesi içinde mevcut olan Eczacılık ve Kimya Mühendisliği tedris şubelerinde de bu dallarla ilgili eğitim verilir.

Talimatname'nin 14. maddesine göre Fen Fakültesi aşağıdaki üç lisansı verir. Bu lisansları alanlar liselerde öğretmen olma hakkını kazanırlar. Bu lisanslar ve sertifikaları aşağıda belirtilmiştir:

Riyaziye - Fizik Lisansı

Umumi Riyaziye Sertifikası

Yüksek Riyaziye "

Tecrübi Fizik "

Umumi Fizik "

(Nazari Fizik Kürsüsü tesis edildikten sonra öğrenci, "Umumi Fizik" sertifikası yerine "Umumi ve Nazari Fizik" veya "Heyet" sertifikalarından birini seçmekte serbesttir.)

Fizik - Kimya Lisansı

Umumi Riyaziye Sertifikası

Tecrübi Fizik "

Umumi Kimya "

Umumi Fizik "

(Nazari Fizik Kürsüsü tesis edildikten sonra öğrenci "Umumi Fizik" yerine "Umumi ve Nazari Fizik" veya mütemmim "Kimya" sertifikalarından birini seçmekte serbesttir.)

Tabii İlimler Lisansı

F.K.T.(Fizik, Kimya, Tabiiyat) Sertifikası

Jeoloji ve Madeniyat Sertifikası

Nebat Sertifikası

Hayvanat Sertifikası

Bu sertifikalardan başka Antropoloji ve Genetik dallarında da serbest sertifikalar mevcuttur.

Her öğrenci ilk yıl sonunda bir sertifika almaya mecburdur. Bu sertifikayı alamayanlar, her sene takip edilmesi gereken ders, tatbikat ve laboratuarlara başarıyla devam ettikleri sabit olmayanlar üst sömestrelere devam edemezler. Lisans diploması dört sene tahsilden önce alınamaz. Bir lisansın dört sertifikasını alan öğrenciye Üniversite Rektörlüğü tarafından lisans diploması verilir.

Tıp Fakültesi öğrencileri Fen Fakültesi'nde bir sene devam eden aşağıdaki "ihzari dersleri" takip ederler. Bunlar, Tecrübi Fizik, Gayr-ı Uzvi Kimya, Uzvi Kimya, Umumi Nebatat, Umumi Hayvanat dersleridir. Bu kısımda tedrisat F.K.T. imtihanlarıyla sona erer.

Dişçilik öğrencileri yukarıdaki Umumi Nebatat ve Umumi Hayvanat derslerini takibe mecbur değildir. Fen Fakültesi bunlara imtihan sonucunda yalnız F.K. sertifikası verir. Eczacı Mektebi'ne devam eden talebe de Umumi Hayvanat dersini takibe mecbur değildir. Kendisine imtihan sonucunda F.K.T. sertifikası verilir.

1934 tarihli Talimatnameye göre Kimya mühendisi olacak öğrencilerin tahsili 4 sene sürer. Takibi mecburi olan ders ve tatbikat, Fakülte Meclisi tarafından tayin ve Maarif Vekaleti tarafından tasdik olunur. Talebe her sene sonunda o sene içinde okunan derslerin imtihanlarını vermeye mecburdur. Son sene her talebe, Kimya Profesörleri'nden birinin idaresi altında bir "travay" (bitirme tezi) yapmakla mükelleftir. Bütün imtihanlarda başarılı olan ve tezi kabule değer görülen öğrenciye Kimya Mühendisliği Diploması verilir.

Fen Fakültesi Meclisi 25.4.1935 tarihli toplantısında "Kimya Mühendislik Tedrisat ve İmtihan Planı" nı kabul etmiştir. "III Numaralı Muvakkat Tahsil Planı" adını taşıyan bu plan 1935 yılında "İ.Ü. Fen Fakültesi Kimya Mühendislik Tedrisat ve İmtihan Talimatnamesi" olarak kabul edilmiştir [bkz. Ek 14]. 1935'te kabul edilen bu planın 1937 yılından itibaren uygulandığı tahmin edilmektedir. Çünkü kaynaklara göre 1937'den başlayarak lisans öğretim programı öğretim süresi dört yıla çıkarılmış ve öğretim programında bazı değişiklikler yapılarak Kimya Mühendisliği Diploması ihdas edilmiş, daha sonra bu diploma Kimya Yüksek Mühendisliği Diplomasına çevrilerek önceden mühendislik diploması almış olanların diploması da yüksek mühendislik diplomasına dönüştürülmüştür⁽⁶⁰⁾.

1934'te yayınlanan Talimatname'de Fen Fakültesi'nde doktora rütbesini kazanabilmenin şartları da şu şekilde açıklanmıştır⁽⁶¹⁾: Fen Doktoru rütbesi, doktora imtihanından sonra fakülte tarafından verilir. Bu imtihan bir tez ve bir şifahi imtihandan meydana gelir. Doktora imtihanına girebilmek için Fen Fakültesi'nde en az sekiz sömestre tahsil görmüş olmak şarttır. Başka memleketlere ait fakülte veya üniversitelerde geçirilmiş olan sömestrelere muadilliği, her defasında Meclis'in kararıyla tespit edilir. Ancak namzedin İstanbul Üniversitesi'ne en az iki sömestre devam etmesi lazımdır. Doktora tezinin konusu fakültede tedris olunan ilim şubelerinden biriyle ilgili ilmi bir meseleye dair olmalıdır. Doktora tezi kabul edilen ve şifahi imtihanda da başarılı olan aday tezini tam veya özet olarak bastırır. Bundan sonra kendisine mutad merasim ile "Fen Doktorluğu" verilir. Fen Fakültesi ayrıca, Türk ilmi hayatına veya üniversiteye mühim hizmetlerde bulunan kişilere imtihansız olarak Fahri Doktorluk Diploması verebilir.

1936-1937 yılı *Talebe Rehberi*'nden de anlaşıldığı üzere Fen Fakültesi, reformun ilk yıllarında tedrisat ve imtihanlar bakımından yukarıdaki şeklini korumuştur⁽⁶²⁾,

1941 ve 1945 yıllarında İstanbul'da yayınlanan tedrisat programlarından bu yıllarda okutulan dersleri, tatbikat programlarını ve öğretim üyelerini belirlemek mümkün olmuştur [Bu dersler için bkz. Ek 16-17].

Zeynep Hanım Konağı Yangını (1942)

1942 yılında Fen Fakültesi'nin enstitüleri 4 binada yer almaktaydı. Zooloji, Genel Botanik, Farmakobotanik Süleymaniye'deki yeni binada; Astro-nomi, Merkez Bina'nın bahçesinde yeni kurulan Rasathane'de; Anorganik, Organik ve Sıma Kimya Yerebatan binasında; Dekanlık, İdare, Matematik, Denel Fizik, Genel Fizik, Fiziko-Kimya ve Jeoloji kürsüleri ise Zeynep Hanım Konağı'nın ilk iki katında idi. Üçüncü kattaki Edebiyat Fakültesi, yangından az önce Fındıklı'daki binaya taşınmıştı⁽⁶³⁾.

Yangın, Vezneciler'de Zeynep Hanım Konağı olarak tanınan tarihi konakta 28 Şubat 1942 gecesi Fen Fakültesi'nin ikinci katından başlamıştır. Bina için ahşap ve yağlıboya ile boyanmış olması ve ateşin hızla yayılması binanın kurtarılmasını engellemiştir. Yangın, Fizik ve Edebiyat kısımlarını da yakmıştır. Böylece Tramvay Caddesi'ne (meydana) bakan taraflar tamamen yanmışsa da

solda bulunan konferans salonu arkadaki Maliye binası ve askeri kimya deposu kurtarılabilmıştır⁽⁶⁴⁾.

Yangın, sırasında Fen Fakültesi Dekanı olan Fahir Yeniçay, yangın gece-sini ve yangından sonra Fen Fakültesi'nin durumunu şöyle anlatıyor:

"28 Şubat 1942 Cumartesi gecesini, ben uyurken telefon çaldı. Rektör heyecanlı bir sesle 'senin fakülten yanıyor' dedi ve kapattı. Hemen bir otomobile atlayarak yola çıktım. Tepebaşına geldiğim zaman, Vezneciler tarafında göğün kıpkırmızı olduğunu gördüm. Beyazıt'a geldiğimde halk toplanmış, itfaiye çalışıyordu. Yüksekçe bir tümsek yerinde duran Rektör'ün yanına gittim. Şimdiki soldaki Senato Binası'nı ikametgah olarak kullandığı için yangın mahalline erken gelmişti. Binanın Koska tarafından başlamış yangın, Vezneciler tarafında bulunan Fiziko-Kimya Enstitüsü'ne intikal etmiş olup depoda bulunan alkol, eter, benzol v.s. şişeleri bomba gibi patlatmakta idi.

Sabaha karşı apartmana döndükten sonra durumu gozuen geçirerek, Dekanlık ve İdare için en uygun binanın Astronomi binası olacağını düşündüm ve ertesi sabah pazar olmasına rağmen, bütün hocaları, Rasathane'ye davet ettim. Zeynep Hanım Konağı'nda evvelce verilen derslerin hangi binalarda verileceğini tespit ettik. Bu dersler Biyoloji Binası, Rasathane ve Beyazıt'taki Eczacı Okulu arasında bölündü ve böylece pazartesi günü aksaklık olmadan derslere başlandı. Bir süre sonra, Vezneciler'de bulunan Seyhan ve Ceyhan apartmanları ile şimdiki Büyük Reşit Paşa sokağında bulunan bir apartmanı da kiralamak zorunluğu hasıl oldu"⁽⁶⁵⁾.

Yangının Fizik laboratuvarından çıktığı anlaşılmış fakat sebebi hakkında tam bir kanaate varılamamıştır. Fahir Yeniçay yangın tahkikatı hakkında da şu bilgileri vermektedir: "Yaptığımız tahkikata göre yangın şu suretle başlamıştır. Fakülte bekçisi, bahçedeki konferans salonuna bitişik odasından, binanın sol köşesindeki bahçeye bakan odanın penceresinden alevler yükseldiğini görmüş ve bahis konusu odaya gitmek için yine bahçeye bakan cümle kapısını birkaç dakika zorlamış; muvaffak olamayınca, Vezneciler Caddesi'ne bakan cümle kapısının yanındaki telefona koşarak itfaiyeye haber vermiş. Ancak epeyce zaman geçtiğinden ateş yayılmış ve nihayet Vezneciler tarafındaki Fiziko-Kimya Kürsüsü kısmına geçmiş. Yangının sebebine gelince, bahis konusu oda Denel Fiziğe ait idi ve orada bir doçent araştırma yapmakta idi. Doçent akşam giderken bir reostayı (stürgülü rezistans) ısıtan fişi çekmeyi unutmuş, Reosta kızıl hale gelince, ateş yakındaki perdeye oradan da kav haline gelmiş döseme ve pencere çerçeve-

lerine geçmiş. Bir kaç gün sonra, Beyazıt'taki Polis Müdüriyeti'ne, sorgu hakimine ifade vermek üzere davet edildim. Sorgu hakimine -tesadüf eseri bir arkadaşım idi- tahkikatımın sonucunu anlattım; bir laboratuarda böyle bir unutkanlık olmasının doğal olduğunu ve asıl hatanın bir konakta Fizik laboratuvarının açılması olduğunu söyledim, nihayet kanuni işlem yapılmaması için mutabık kaldık⁽⁶⁶⁾.

Fen Fakültesi yangından sonra Fahir Yeniçay'ın yukarıda ifade ettiği gibi üniversitenin diğer binalarında dağınık olarak faaliyetlerini sürdürdü. Daha sonra yeni bir binanın yapımına başlandı. On yıl sonra 1952'de Vezneciler Ordu Caddesi, Laleli alanında öğretime açılan bu bina İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nin halen faaliyet gösterdiği binadır.

* * *

Osmanlı Türkiye'si'nde medreselerin dışında matematik ve fen bilimlerinin eğitimine Hendschane, Mühendishane-i Bahri-i Humayun, Mühendishane-i Ber-ri-i Humayun'da başlanmıştır. Bunların dışında yüksek fen eğitimine başlama teşebbüsü ondokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren görülen Darülfünun kurma fikri ile ortaya çıkmıştır. Tanzimat döneminde ilki 1863-65, ikincisi de 1870-1873 yılları arasında olmak üzere iki defa Darülfünun kurmaya teşebbüs edilmiş, ancak her iki teşebbüs de başarısız olmuştur. Bu teşebbüslerin her ikisinde de matematik ve fen dersleri önemli yer tutmasına rağmen sürekli olmamıştır. Bir müddet sonra açılan, Darülfünun kurmadaki üçüncü teşebbüs olan ve 1874 yılında öğretime başlayan Darülfünun-ı Sultani'nin şubelerinden biri olan Turuk u Maabir Mektebi içinde ise, matematik ve fen dersleri mühendislik eğitimine temel olacak şekilde okutulmuştur. Bu müessesede de dersler 1881'den sonra kesintiye uğramıştır. İlk üç Darülfünun kurma teşebbüsünde matematik ve fen dersleri çeşitli şekilde yer almakla birlikte hiçbir zaman sürekli olmamışlardır. Matematik ve Fen bilimleri eğitimi 1900 yılında Darülfünun-ı Şahane içinde kurulan Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nde, dönemin zor siyasi şartları ve kısıtlı imkanlarına rağmen süreklilik kazanmıştır.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi'nde eğitim seviyesinin yükseltilmesi için bazı tedbirler alınmıştır. Ancak bu şube mezunlarının iş bulma imkanlarının çok az olması sebebiyle bu şubeye gösterilen ilgi diğer şubelere nispeten az olmuştur.

I. Dünya Savaşı yıllarında Alman öğretim elemanları getirilmek suretiyle Fen Fakültesi'nde girilen yenileştirme ve geliştirme çabaları beklendiği ölçüde

başarılı ve verimli olmamıştır. Bununla beraber, Yerebatan'daki Kimya Enstitüsü ile Vefa'daki Arziyat Enstitüsü'nün kurulması, bu enstitülere gerekli araç ve gereçlerin temin edilmesi yönlerinden Alman hocaların çabaları dikkate değerdir. Bu hocalar, savaş sebebiyle öğrenci azlığı çeken fakültede tam bir faaliyete giremeden savaşın bitmesiyle ülkelerine dönmüşlerdir. Alman hocaların gitmesiyle, Türk yardımcıları onların derslerini vermeye başlamışlardır.

Darülfünun-ı Osmani Nizamnamesi ile 1919 yılında Darülfünun'a yeni bir ders programı hazırlanmış ve bazı dersler lağvedilmiştir. Bu yıllarda millî mücadelenin getirdiği zorluklar ülkenin her sahasına olduğu gibi bu şubeye de yansımıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Darülfünun'a büyük ilgi gösterilmiş, kendisine ilmi ve idari muhtariyet ile hükmi şahsiyet verilmiştir. Bu yıllarda Fen Fakültesi'nde P.C.N. sınıfı ve Fen Fakültesi mezunlarının orta öğretimde öğretmenlik yapabilmeleri için Muallimlik İhtisas Ruusları ihdas edilmiştir. Kimya Mühendisliği ve Makina ve Elektrik Mühendisliği İhtisas Ruuslarının ihdası da bu yıllarda olmuştur. Böylece Fen Fakültesi 1923-1933 yılları arasında verdiği derslerle Mühendislik eğitimine de katkıda bulunmuştur.

1926 yılında Darülfünun Fen Fakültesi'nde de Fransa'dan öğretim üyeleri getirtilerek, eğitim seviyesini yükseltmeyi hedefleyen bir düzenleme yapılmıştır. İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi'nde eğitim 1933 Üniversite Reformu'na kadar bu hocaların desteği ve Türk hocaların katkılarıyla sürmüştür.

1933'te Darülfünun'un lağvı ve Üniversite Reformu ile Fen Fakültesi'nin öğretim üyelerinden üçü hariç hepsi kadro dışı bırakılmıştır. Bu tasfiyenin neye göre yapıldığını tahmin etmek zordur. Zira kadroda kalan üç kişi ile kadro dışı bırakılanların mesleki eğitimlerine ve yetiştikleri ortamlara baktığımızda bu tasfiyede etkili olan düşünceyi anlamak oldukça güçleşmektedir. Çünkü kadro dışı bırakılanlardan Ligor, Cevat Mazhar, Ömer Şevket Avrupa'da eğitim görmüş, yayınlarda bulunmuş kişilerdir.

Bu tasfiyeden sonra kadrolar, reform yıllarında Almanya'dan Hitler meza-liminden kaçan Yahudi asıllı Alman öğretim üyeleri ve yine o yıllarda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde eğitimlerini tamamlayarak yurda dönen gençlerle takviye edilmiştir. Kürsü direktörlüklerine (Jeoloji dışında) yabancı hocalar getirilmiştir. Böylelikle, 1950'li yıllara kadar Fen Fakültesi'nde araştırma ve eğitim faaliyetleri Alman hocaların desteği ve yönetimi altında yapılmıştır.

Fen Fakültesi'nin "Altın Çağı" olarak vasıflandırılan bu dönemde (1933-1946) matematikte 10, astronomide 2, fizikte 2, kimyada 8, zoolojide 6, botanik-

te 8, jeolojide 5 olmak üzere toplam 41 doktora yapıldığı ortaya çıkmıştır. Her bilim dalının tarihinin daha detaylı bir şekilde ve mesleki olarak ele alınarak incelenmesi bu bilim dallarının gelişmesi hakkında daha sıhhatli değerlendirmelerin yapılmasını sağlayacaktır.

Fen Fakültesi'nin II. Meşrutiyet'ten beri faaliyet gösterdiği Zeynep Hanım Konağı'nın 1942 yılında yanması Fen Fakültesi'nin eğitim ve araştırma çalışmalarını olumsuz olarak etkilemiştir. Yangın bütün alet ve edevatı yok ettiği gibi fakülteyi çeşitli binalarda dağınık olarak faaliyet göstermeye zorlamıştır.

1946'da 4936 sayılı kanunla üniversiteye verilen muhtariyetten sonra Fen Fakültesi'nin bütün öğretim sistemi değiştirilmiş o tarihe kadar sertifika usulü uygulanırken dal ve ders sistemine geçilmiştir.

Netice olarak Darülfünun kurma teşebbüslerinin her üçünde de matematik ve fen dersleri farklı isimlerdeki şubeler içinde değişik şekillerde yer almakla beraber bugünkü İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nin nüvesini 1900 yılında açılan Darülfünun-ı Şahane içindeki Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye Şubesi teşkil etmektedir. Bu şube, zaman zaman isminin değiştirilmesi, bazı derslerin eklenmesi veya çıkartılması, bazı dersler için dışarıdan hoca getirilmesi gibi düzenlemelerle 1933 Üniversite Reformu'na kadar varlığını sürdürmüştür. Bu reformla yeni düzenlemelere maruz kalan Fen Fakültesi, günümüze kadar faaliyetlerini uzun yıllar Türkiye'nin ilk ve tek Fen Fakültesi olarak kesintisiz bir şekilde devam ettirerek daha sonraki diğer fen fakültelerinin de nüvesini teşkil etmiştir.

DİPNOTLAR

- (1) 1900 yılından önceki ilk üç Darülfünun kurma teşebbüsleri hakkında geniş bilgi için bkz. Ekmeleddin İhsanoğlu, "Darülfünun Tarihçesine Giriş, İlk İki Teşebbüs": *Belleten*, c.54/210, 1990, s. 699-738, [7] ve "Darülfünun Tarihçesine Giriş (II), Üçüncü Teşebbüs, Darülfünun-ı Sultani", *Belleten*, c. 52/218, 1993, s.201-239.
- (2) Abdurrahman Siler, *Türk Yüksek Öğretiminde Darülfünun (1863-1933)*, Ankara 1992, s.77 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- (3) Siler, a.g.tez, s.78.
- (4) *İkdam*, nr. 3587, 11.6.1904, s.3
- (5) *İkdam*, nr. 3572, 27.5.1904, s.3
- (6) Siler, a.g.tez, s.80; *İkdam*, nr. 4150, 26.12.1905, s.2
- (7) *İkdam*, nr. 4150, 26.12.1905, s.2

- (8) *İkdam*, nr. 4514, 25. . 1906, s.2
- (9) Osman Nuri Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, c. 4-5, İstanbul 1977, s.1223-24.
- (10) İsmail Hakkı Baltacıoğlu, *Maarifte Bir Siyaset*, İstanbul 1335, s.65-68.
- (11) *İkdam*, nr. 5135, 10.9.1908, s. 3
- (12) *İstanbul Darülfünunu Talimatnamesi*, İstanbul 1329.
- (13) *a.g. talimatname*, s.4-5.
- (14) Siler, a.g.tez, s.129-130.
- (15) Horst Widmann, *Atatürk Üniversite Reformu*, Çev. Aykut Kazancıgil- Serpil Bozkurt, İstanbul 1981, s.26.
- (16) Fahir Yeniçay, "İstanbul Üniversitesi'nde Fiziğin Gelişmesi", *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Çeşitli Fen Bilim Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bilime Katkısı*, İstanbul 1982, s.39-40.
- (17) Emre Dölen, "Tanzimattan Cumhuriyet'e Bilim", *Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Asiklopedisi*, İstanbul, s.185.
- (18) Siler, a.g.tez, s.147.
- (19) Siler, a.g.tez, s.141.
- (20) Mehmed Ali Ayni, *Darülfünun Tarihi*, İstanbul 1927, s.51.
- (21) Darülfünun-ı Osmani Nizamnamesi hazırlık çalışmaları ve bu nizamname hakkında geniş bilgi için bkz. Siler, a.g.tez, s.162-163.
- (22) *Darülfünun-i Osmani Nizamnamesi*, İstanbul 1335 (1919).
- (23) Siler, a.g.tez, s.164.
- (24) M. Tayyib Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken (Mondros Mütarekesinden Sivas Kongresine, Birinci Kitap)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1959, s.67-68.
- (25) a.g. nizamname, s.2.
- (26) *Darülfünun-i Osmani Talebe Rehberi 1337-1338*, İstanbul 1338, s.72-86.
- (27) *İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1338-1339*, İstanbul 1338, s.99-117.
- (28) Kanun hakkında geniş bilgi ve kanun metni için bkz. *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi*, Derleyen E. Hirsch, c. 1, İstanbul 1950, s.210-211.
- (29) Kanunun tam metni için bkz., *Düstur*, 3. tertib, c. 5, 2. baskı, 1948, s. 596-597.
- (30) Talimatname metni için bkz., *Düstur*, 3.tertib, c.5, 1931, s. 1099-1107.
- (31) 1924 Talimatnamesi için bkz. E. Hirsch, *a.g.e.*, s.1100.

- (32) *İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1340-1341*, İstanbul, Yeni Matbaa, s.84-102.
- (33) *İhsaiyat Mecmuası 1340-1341*, İstanbul 1340, s.19.
- (34) *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1341-1342*, İstanbul, tarihsiz, s.71-74.
- (35) *a.g. rehber*, s.74-75.
- (36) *Bkz. Düstur*, 3. Tertib, c.6, 1934, s.798.
- (37) *a.g. rehber*, s.108-113.
- (38) *Yeniçay, a.g.m.*, s.41.
- (39) Gözen Ertem, "Fen Fakültesinde Kimya Öğretiminin Geçmişi", *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde Çeşitli Fen Bilimi Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bilime Katkısı*, İstanbul 1982, s.65-66.
- (40) *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1930-1931*, İstanbul 1930, s.150-153; *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1931-1933*, İstanbul 1932, s.183-186.
- (41) *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1927-1928*, [İstanbul], tarihsiz, s.118-139.
- (42) *İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi Tarihçe ve Müfredat Programları*, İstanbul 1927, s.30-34.
- (43) *Darülfünun-ı Osmani Talebe Rehberi 1336-1337*, İstanbul 1920, s.59-67.
- (44) *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1929-1930*, s.58-177.
- (45) *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1930-1931*, İstanbul 1930, s.147.
- (46) *T.C. İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1931-1933*, İstanbul 1932, s.179-180.
- (47) Kaynaklarda çok geniş olarak yer almayan bu projeyi en ayrıntılı olarak inceleyen bir doktora tezinden özetlemeyi saydık., Ali Arslan, *Darülfünun'dan Üniversiteye Geçiş*, İstanbul 1991, s.150-156 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- (48) Malche'in raporunun tam metni için bkz., Utkan Kocattürk, "Atatürk'ün Üniversite Reformu ile İlgili Notları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, nr. 1, 1984, s.1-94.
- (49) Reşit Galip'in Maarif Vekili oluşu ve istifası hakkında geniş bilgi için bkz. Mete Tunçay & Haldun Özen, "1933 Darülfünun Tasfiyesi veya Bir Tek Parti Politikacısının Öntenemez Yükselişi ve Düşüşü", *Tarih ve Toplum*, Ekim 1984, s.6-20.
- (50) İstanbul Darülfünunu'nun lağvı ve Maarif Vekilliği'nce yeni bir Darülfünun tesisi hakkındaki Kanun Layihası'nın tam metni için bkz. *Cumhuriyet'in 50. Yılında İstanbul Üniversitesi*, Armağan Hazırlama Komisyonu, İstanbul 1973, s.132-138.
- (51) Bu mektupların tam metni için bkz. Aykut Kazancıgil, *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Bibliyografyası*, İstanbul 1973, s.xxxv-xxxvi.
- (52) *Hirsch, a.g.e.*, s.311.

- (53) Malche Raporu, Kocatürk, *a.g.m.*, s.1-94.
- (54) Malche Raporu, Kocatürk, *a.g.m.*, s.12.
- (55) Öklem *a.g.e.*, s.60.
- (56) Öklem, *a.g.e.*, s.62.
- (57) Yeniçay, *a.g.m.*, s.46.
- (58) İstanbul Üniversitesi Esas kadrosu için bkz., Ersoy Taşdemirci, *Belgelerle 1933 Üniversite Reformunda Yabancı Bilim Adamları*, Ankara 1992, s.112-116.
- (59) *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Tedrisat ve İmtihanlar Talimatnamesi*, İstanbul 1934, s.1-8.
- (60) Ali Rıza Berkem, "Cumhuriyet Döneminde Kimya Öğretimindeki Gelişmeler", *Kimya ve Sanayi*, c XXI, Eylül-Aralık 1973, s.100; Gözen Ertem, *a.g.m.*, s.67.
- (61) *a.g. talimatname*, s.2-5.
- (62) *İstanbul Üniversitesi Talebe Rehberi 1936-1937*, [İstanbul], tarihsiz, s.29- 34.
- (63) Yeniçay, *a.g.m.*, s.51.
- (64) Rakım Ziyaoğlu, *Yorumlu İstanbul Kütüğü (1330-1983) İnsanlar, Kurumlar, Olaylar, İzler*, İstanbul 1988, s.62- 63.
- (65) Yeniçay, *a.g.m.*, s.51-66.
- (66) Yeniçay, *a.g.m.*, s.52.

EK 1
FÜNUN ŞUBESİ 1903-1904 ÖĞRETİM YILI
DERS PROGRAMI

Fünun Şubesi Riyaziye Kısmı 1903-1904 Ders Programı

Dersin Adı	1. sene	2. sene	3. sene
İlm-i Heyet ve Hesab-ı İhtimali	-	2	3
Taksim-i Arazi	-	-	1
Cebir ve Müsellesat-ı Küreviye	3	-	-
Hendese-i Halliye	3	-	-
Hesab-ı Temami ve Tefazuli	-	2	2
Mihanik	-	2	2
Fizik ve İlm-i Ahval-i Cevviye	2	2	2
Kimya	2	-	-
Toplam (saat)	10	8	10

Fünun Şubesi Fen Kısmı 1903-1904 Öğretim Yılı Ders Programı:

Dersin Adı	1. sene	2. sene	3. sene
Cebir ve Müsellesat-ı Küreviye	2	-	-
Hendese-i Halliye	2	-	-
Fizik ve İlm-i Ahval-i Cevviye	2	-	-
Kimya-yı Gayr-ı Uzvi ve Hayati	2	2	2
İlm-i Hayvanat	-	2	2
İlm-i Nebatat	-	2	2
İlm-i Nebatat ve Tabakat ül Arz	-	2	2
Toplam (saat)	8	8	8

EK 2

FÜNUN ŞUBESİ 1904-1905 ÖĞRETİM YILI

DERS PROGRAMI

Ortak Dersler

- I. Sınıf : Kimya-yı Madeni, Tecrübi ve Riyazi Fizik, Cebr-i Ala ve Müellesat-ı Küreviye, Hendese-i Tahliliye.

Riyaziye Kısmı Dersleri

- II. Sınıf : İlm-i Heyet (Riyaziye ve Tabiiye), Hesab-ı Temami ve Tefazuli, Fenn-i Mihanik, Kimya-yı Uzvi, Riyazi Fizik.
- III. Sınıf : İlm-i Heyet (Riyaziye ve Tabiiye), Hesab-ı Temami ve Tefazuli, Hesab-ı İhtimali, Fenn-i Mihanik, Taksim-i Arazi, Riyazi Fizik.

Fen Kısmı Dersleri

- II. Sınıf : Kimya-yı Uzvi, Tecrübi Fizik, İlm-i Hayvanat, İlm-i Nebatat, İlm-i Maadin ve Tabakat ül Arz.
- III. Sınıf : Tecrübi Fizik, Kimya-yı Hayati, İlm-i Hayvanat, İlm-i Nebatat, Maadin ve Tabakat ül Arz.

EK 3

ULUM-I RİYAZİYE VE TABİİYE ŞUBESİ 1908-1909 ÖĞRETİM YILI

DERS PROGRAMI

Ulum-ı Riyaziye Kısmı Ders Programı (1908-1909)

- I. Sınıf :
- Cebr-i Ala ve Hesab-ı Tefazuli : Daire-i İlmiye azası Yosefyan.
 - Hikmet-i Tabiiye (Fizik) : Cevdet.
 - Hendese-i Tahliliye : Daire-i İlmiye azası Salih Zeki.
 - Hendese-i Resmîye Maa Tersimat: Turuk ve Maabir Müdürü Yusuf Razi.

II. Sınıf :

- Hesab-ı Tefazuli ve Temami : Yusufyan.
- Hikmet-i Tabiiye-i Riyaziye : Salih Zeki
- Mihanik-i Riyazi : İzzet.
- İlm-i Heyet : Salih Zeki.
- Usul-i Tedris : Hocası belirtilmemiş.

III. Sınıf :

- Hesab-ı Tefazuli ve Temami : Yusufyan.
- Hikmet-i Tabiiye-i Riyaziye : Salih Zeki.
- Fenn-i Mihanik-i Riyazi : Hacı Zihni.
- İlm-i Heyet : Salih Zeki.
- Taksim-i Arazi : Miralay Şevki.
- Hesab-ı İhtimali : Salih Zeki.
- Usul-i Tedris : Hocası belirtilmemiş.

Ulum-ı Tabiiye Kısmı Ders Programı (1908-1909)

I. Sınıf :

- Hikmet-i Tabiiye-i Tecrübiye : Said.
- Kimya-yı Madeni ve Tatbikatı Kimyeviye : Vasil Naum.
- İlm-i Hayvanat : Server.
- İlm-i Nebatat : Şerafeddin.
- Madeniyat : Mazhar

II. Sınıf :

- Hikmet-i Tabiiye-i Tecrübiye : Said.
- Kimya-yı Uzvi : Fuat.
- İlm-i Hayvanat : Hulusi Raşit.
- İlm-i Nebatat : Şerafettin.
- Madeniyat : Mazhar.
- Usul-i Tedris : Hocası belirtilmemiş.

III. Sınıf :

- Hikmet-i Tabiiye-i Tecrübiye : Said.
- Kimya-yı Hayati : Cevat Tahsin.
- Fizyoloji : Kadri Raşit.
- Tabakat ül Arz : Mazhar.
- Tatbikat-ı Hikemiye ve Kimyeviye : Celalyan.
- Usul-i Tedris : Hocası belirtilmemiş.

EK 4

1919-1946 YILLARI ARASINDA
FEN FAKÜLTESİ REİS VE DEKANLARI

- 1919-1920 Ders Yılı : Salih Zeki (1867-1921)
 1920-1921 Ders Yılı : Said (Gelenbevi) (1864-1937)
 1921-1922 Ders Yılı : Said
 1922-1923 Ders Yılı : Fatim (Gökmen) (1877-1955)
 1923-1924 Ders Yılı : Said
 1924-1925 Ders Yılı : Hüsnü Hamid
 1925-1926 Ders Yılı : Hüsnü Hamid
 1926-1927 Ders Yılı : Hüsnü Hamid
 1927-1928 Ders Yılı : Hüsnü Hamid
 1928-1929 Ders Yılı : Hüsnü Hamid
 1929-1930 Ders Yılı : Mustafa Hakkı (Nalçacı) (1882-1953)
 1930-1931 Ders Yılı : Mustafa Hakkı
 1931-1932 Ders Yılı : Mustafa Hakkı
 1932-1933 Ders Yılı : Mustafa Hakkı
 1933-1934 Ders Yılı : Kerim Erim (1894-1952)

- 1934-1935 Ders Yılı : Ali Yar (1884-1965)
 1935-1936 Ders Yılı : Ali Yar
 1936-1937 Ders Yılı : Ali Yar
 1937-1938 Ders Yılı : Ali Yar
 1938-1939 Ders Yılı : Ali Yar
 1939-1940 Ders Yılı : Fahir Yeniçay (1902-1988)
 1940-1941 Ders Yılı : Fahir Yeniçay
 1941-1942 Ders Yılı : Fahir Yeniçay
 1942-1943 Ders Yılı : Fahir Yeniçay
 1943-1944 Ders Yılı : Fahir Yeniçay
 1944-1945 Ders Yılı : Fahir Yeniçay
 1945-1946 Ders Yılı : Fahir Yeniçay

EK 5

FÜNUN MEDRESESİ 1920-1921 ÖĞRETİM YILI

DERS PROGRAMI

- Nebatat : Müderris Esad Şerafeddin Bey.
- İlm ül Arz : Müderris Ahmed Müştak Bey.
- Tahlil-i Riyazi : Müderris Burhaneddin Bey.
- Umumi Fizik : Müderris Tevfik Bey.
- Kimya-yı Snai : Müderris Cevad Mazhar Bey.
- Kimya-yı Hayati : Müderris Cevad Mazhar Bey.
- Riyaziyat-ı Umumiye : Muallim Hüsnü Hamid.
- Hendese-i Tahliliye : Müderris Şükrü Bey.
- Kimya-yı Uzvi : Muallim Ömer Şevket Bey.
- Riyazi Fizik : Müderris Salih Zeki Bey.

- Hesab-ı İhtimaliyat : Müderris Salih Zeki Bey.
- Teşrih : Muallim Hüseyin Sabri Bey.
- Cebr-i Ala : Muallim Ali Yar Bey.
- Hayvanat : Muallim Ali Vehbi Bey.
- Madeniyat : Muallim Ali Kenan Bey.
- Fizyoloji : Müderris Kemal Cenab Bey.
- Kimya-yı Gayr-ı Uzvi : Müderris Ligor Bey.
- Tahlili Kemmi : Müderris Ligor Bey.
- Tecrübi Fizik : Müderris Said Bey.
- Kimya-yı Tahlili : Müderris Mustafa Salim Bey.
- Umumi Fizik (elektrik kısmı) : Muallim Mehmed Refik Bey.
- Heyet : Müderris Fatin Efendi.
- Nazariye-yi Adad : Müderris Mehmed Nadir Bey.
- Tahlilat-ı Sınaiye : Muallim Nazmi Asaf Bey.

EK 6

FEN MEDRESESİ 1922-1923 ÖĞRETİM YILI

DERS PROGRAMI

- Nazariye-yi Adad : Müderris Mehmed Nadir Bey.
- Cebr-i Ala : Muallim Ali Yar Bey.
- Hendese-i Tahliliye : Müderris Şükrü Bey.
- Riyaziyat-ı Umumiye : Muallim Hüsnü Hamid Bey.
- Tahlil-i Riyazi : Müderris Burhaneddin Bey.
- Mihanik-i Riyazi : Mustafa Salim Bey.
- Hesab-ı İhtimaliyat : Müderris Fatin Efendi.
- Heyet : Müderris Fatin Efendi.
- Tecrübi Fizik : Müderris Said Bey.

- Tecrübi Fizik (elektrik kısmı) : Muallim Burhaneddin Bey.
- Umumi Fizik : Müderris Tevfik Bey.
- Umumi Fizik (elektrik kısmı) : Muallim Mehmed Refik Bey.
- Kimya-yı Gayr-ı Uzvi : Müderris Ligor Bey.
- Kimya-yı Tahlili : Müderris Ligor Bey.
- Kimya-yı Uzvi : Muallim Şevket Bey.
- Kimya-yı Sınai : Müderris Cevad Mazhar Bey.
- Tahlilat-ı Sınaiye : Muallim Nazmi Arif Bey.
- Kimya-yı Hayati : Müderris Cevad Mazhar Bey.
- Madeniyat : Muallim Kenan Bey.
- İlm ül Arz : Müderris Doktor Ahmed Müştak Bey.
- Suhur ve Müstehasat : Muallim Ahmed Malik Bey.
- Nebatat : Müderris Esad Şerafeddin Bey.
- Hayvanat : Muallim Ali Vehbi Bey.
- Fizyoloji : Müderris Kemal Cenab Bey.
- Fizyoloji : Muallim Sabri Bey.
- Teşrih : Muallim Sabri Bey.

EK 7

FÜNUN FAKÜLTESİ 1924-1925 ÖĞRETİM YILI

DERS PROGRAMI

- Nazariye-yi Adad : Müderris Nadir Bey.
- Cebr-i Ala : Aliullah Yar Bey.
- Hendese-i Tahliliye : Müderris Şükrü Bey.
- Riyaziyat-ı Umumiye : Müderris Hüsnü Hamid Bey.
- Tahlil-i Riyazi : Müderris Burhaneddin Bey.

- Mihanik-i Riyazi : Müderris Mustafa Salim Bey.
- Hesab-ı İhtimaliyat : Müderris Fatih Efendi.
- Heyet : Müderris Fatih Efendi.
- Umumi Fizik (Mebhas-ı elektrik) : Müderris Mehmed Refik Bey.
- Kimya-yı Gayr-ı Uzvi ve Tahlili : Müderris Ligor Bey.
- Kimya-yı Uzvi : Müderris İmer Şevket Bey.
- Kimya-yı Sınai-i Uzvi : Müderris Cevad Mazhar Bey.
- Kimya-yı Sınai-i Gayr-ı Uzvi : Müderris Nazmi Asaf Bey.
- Kimya-yı Hayati : Müderris Cevad Mazhar Bey.
- Madeniyat : Muallim Hamid Nafiz Bey.
- Tatbiki Arziyat : Muallim Hamid Nafiz Bey.
- İlm ü Arz : Müderris Doktor Ahmed Müştak Bey.
- Suhur ve Müstehasat : Muallim Ahmed Malik Bey.
- Nebatat : Müderris Esad Şerafeddin Bey.
- Hayvanat : Müderris Ali Vehbi Bey.
- Fizyoloji : Müderris Kemal Cenab Bey.
- Fizyoloji : Müderris Hüseyin Sabri Bey.
- Teşrih : Müderris Hüseyin Sabri Bey.

EK 8

FÜNUN FAKÜLTESİ 1924-1925 ÖĞRETİM YILI

LABORATUAR DERSLERİ

Umumi Fizik Laboratuvarı : Müderris Tevfik Bey.

Umumi Fizik Elektrik Laboratuvarı : Müderris Mehmed Refik Bey

Tecrübi Fizik Laboratuvarı : Müderris Sait Bey.

Kimya-yı Gayr-ı Uzvi ve Tahlili Laboratuvarı (Kimyagerlere Mahsus) :
Müderris Ligor Bey.

Kimya-yı Uzvi Laboratuvarı (Kimyagerlere Mahsus): Müderris Ömer Şevket Bey.

Kimya-yı Gayr-ı Uzvi Laboratuvarı (Kimya-yı Umumi Tasdiknamesi için): Müderris Ligor Bey.

Kimya-yı Uzvi Laboratuvarı (Kimya-yı Umumi Tasdiknamesi için): Müderris Ömer Şevket Bey.

Kimya-yı Sınai-i Uzvi Laboratuvarı (Kimyagerlere mahsus): Cevad Mazhar Bey.

Kimya-yı Sınai-i Gayr-ı Uzvi Laboratuvarı (Kimyagerlere mahsus): Müderris Nazmi Asaf Bey.

Kimya-yı Hayati Laboratuvarı (Kimyagerlere mahsus) : Cevad Mazhar.

Hayvanat Laboratuvarı : Müderris Ali Vehbi Bey.

Nebatat Laboratuvarı : Müderris Esad Şerafeddin Bey.

Arziyat Laboratuvarı : Müderris Doktor Ahmet Müştak ve Muallim Ahmed Malik Beyler.

Tatbiki Arziyat ve Madeniyat Laboratuvarı : Muallim Hamid Nafiz Bey.

Fizyoloji ve Teşrih : Müderris Kemal Cenab ve Hüseyin Sabri Beyler.

Elektroteknik Laboratuvarı : Müderris Burhaneddin Ferid Bey.

Riyaziyat-ı Umumiye : Müderris Hüsnü Hamid Bey.

(P.C.N) Kimya Laboratuvarı : Müderris Ligor ve Ömer Şevket Beyler.

(P.C.N) Hayvanat Laboratuvarı : Muallim Ali Bey.

EK 9

FEN FAKÜLTESİ'NDE VERİLEN MUALLİMLİK İHTİSAS RUUSLARI (1926-1927)

Riyaziyat Zümresi

Birinci Sömestire	: İhzarî Riyaziyat (Umumi Riyaziyat ile müşterek), Nazariye-yi Adad.
İkinci Sömestire	: İhzarî Riyaziyat (Umumi Riyaziyat ile müşterek), Nazariye-yi Adad.

- Üçüncü Sömestre : Hendese-i Tahliliye, Tahlil-i Riyazi, Tatbikat-ı Riyaziye, (b) derslerinden biri.
- Dördüncü Sömestre : Yüksek Hendese, Tahlil-i Riyazi, Tatbikat-ı Riyaziye, Mihanik-i Riyazi, Umumi Heyet,
- Beşinci Sömestre : Tahlil-i Riyazi, Mihanik-i Riyazi, Umumi Heyet, Tatbikat-ı Riyaziye, (b) derslerinden biri. Haftada bir gün Heyet Enstitüsü'nde tatbikat (b) derslerinden biri.
- Altıncı Sömestre : Tahlil-i Riyazi, Mihanik-i Riyazi, Umumi Heyet, Mihanik Mesaili.

Riyaziyat zümresi için (b) dersleri şunlardır: Yüksek Tahlil (mebhasa mahsus), Heyet-i Vaziye, Hesab-ı İhtimali, Riyazi Fizik, Taksim-i Arazi, Topografya.

Fizik - Kimya Zümresi

Birinci Sene : Riyaziyat-ı Umumiye, Umumi Kimya (Kimya-yı Gayr-ı Uzvi ve Tahlili)

İkinci Sene : Umumi Kimya, Umumi Fizik, (b) derslerinden biri.

Üçüncü Sene : Umumi Fizik, Şimifizik ve Elektroşimi, (b) derslerinden biri.

Fizik - Kimya zümresi için (b) dersleri şunlardır : Madeniyat, Tecrübi Fizik, Coğrafya-yı Tabii, Meteoroloji ve Jeofizik, Elektroteknik (mebhasa mahsus). Bu dersler bir veya iki sömestre devam eder.

Tabiiye Zümresi

Birinci Sene : Hayvanat, Nebatat, Arziyat, Teşrih, (b) derslerinden biri.

İkinci Sene : Hayvanat, Nebatat, Suhur ve Müstehesat, Teşrih, Fizyoloji

Üçüncü Sene : Hayvanat, Nebatat, Arziyat, Fizyoloji, b derslerinden biri.

Tabiiye zümresi için (b) dersleri şunlardır: Tecrübi Fizik, Madeniyat, Coğrafya-yı Tabii, Kimya-yı Hayati, Meteoroloji ve Jeofizik.

EK 10

**1926-1927 DERS YILINDAN İTİBAREN FEN FAKÜLTESİ
TARAFINDAN VERİLEN "MAKİNA VE ELEKTRİK
MÜHENDİSLİĞİ RUUSU" DERSLERİ**

- Birinci Sömestre** : Haftada 11 saat nazari ders, Riyaziyat-ı Umumiye, Umumi Fizik, Kimya (P.C.N.), Resm-i Sınai, Sual ve Cevap
- İkinci Sömestre** : Haftada 11 saat nazari ders, Umumi Riyaziyat ve Umumi Mihanik, Umumi Fizik, Teknoloji, Resm-i Sınai, Sual ve Cevap
- Üçüncü Sömestre** : Haftada 11 saat nazari ders, Umumi Fizik, Tatbiki Makine ve Mukavemet-i Ecsam, Elektroişimi, Teknoloji, Resm-i Sınai, Sual ve Cevap
- Dördüncü Sömestre** : Haftada 11 saat nazari ders, Umumi Fizik, Elektronik, Mesahat-ı Elektrikiye, Tatbiki Makine ve Mukavemet-i Ecsam, Teknoloji, Resm-i Sınai, Sual ve Cevap
- Beşinci Sömestre** : Haftada 10 saat nazari ders, Hararet Makinaları, Elektroteknik, Mesahat-ı Elektrikiye, Tatbikat-ı Elektrikiye, Resm-i Sınai ve makine projeleri, Muh-telif Mevzular Hakkında Konferanslar, Sual ve Cevap
- Altıncı Sömestre** : Haftada 7 saat nazari ders, Hidrolik Makinaları, Telgrafçılık ve Telefonculuk, Tatbikat-ı Elektrik, Resm-i Sınai ve Makina Projeleri, Konferanslar (Telsiz, Telgraf)

Bu sümestre zarfında öğrenci 2 proje hazırlayacak ayrıca 4. ile 5. sümestre arasındaki tatilde bir fabrikada staj yapacaktır.

EK 11

**1926-1927 ÖĞRETİM YILINDA FEN FAKÜLTESİ ENSTİTÜLERİ
DERS PROGRAMI**

Riyaziyat Enstitüsü (Müdür : Hüsnü Hamid Bey)

- Nazariye-yi Adad : Müderris Nadir Bey.

- Mihanik-i Riyazi : Müderris Salim Bey.
- Tahlil-i Riyazi : Müderris Burhaneddin Bey.
- Hendese-i Tahliliye : Müderris Şükrü Bey.
- Cebr-i Ala : Müderris Ali Yar Bey.
- Riyaziyat-ı Umumiye : Müderris Hüsnü Hamid Bey.
- Yüksek Hendese : Müderris Hüsnü Hamid Bey ve Mösyö Mentere

Fizik Enstitüsü (Müdür : Mösyö Fleury)

- Tecrübi Fizik : Müderris Said Bey.
- Umumi Fizik : Müderris Tefvik Bey.
- Umumi Fizik : Müderris Mösyö Fleury.

Kimya Enstitüsü (Müdür: Mösyö Faillebin)

- Kimya-yı Sınai-i Uzvi : Müderris Cevad Mazhar Bey
- Kimya-yı Gayr-ı Uzvi : Müderris Ligor Bey.
- Kimya-yı Sınai-i Gayr-ı Uzvi : Müderris Nazmi Asaf Bey.
- Kimya-yı Uzvi : Müderris Ömer Şevket Bey.
- Şimi-Fizik ve Elektroşimi : Müderris Mösyö Faillebin.
- Kimya-yı Hayati : Müderris Cevad Mazhar Bey.
- Sanayi-i Cesime-i Kimyeviye : Müderris Mösyö Fleury.

Heyet Enstitüsü (Müdür : Fatın Bey)

- Heyet : Müderris Fatın Bey.
- Hesab-ı İhtimali : Müderris Fatın Bey.
- Jeofizik : Müderris Fatın Bey.

Hayvanat Enstitüsü (Müdür : Ali Vehbi Bey)

- Hayvanat : Müderris Ali Vehbi Bey.
- Hayvanat : Müderris Mösyö [Raymond] Hovasse
- Hayvanat : Muallim Ali Bey.

Nebatat Enstitüsü (Müdür : Esad Şerafeddin Bey)

- Nebatat : Esad Şerafeddin Bey.

Arziyat ve Madeniyat Enstitüsü (Müdür : Ahmed Malik Bey)

- Umumi Arziyat : Müderris Müştak Bey.
- Madeniyat ve Mevzi-i Arziyat : Muallim Hamid Nafız Bey.
- Suhur ve Müstehasat : Muallim Ahmed Malik Bey.

Hayatiyat Enstitüsü (Müdür : Hüseyin Sabri Bey)

- Fizyoloji : Müderris Kemal Cenab Bey.
- Fizyoloji ve Teşrih : Müderris Sabri Bey.

Elektrik ve Teknik Makina Enstitüsü (Müdür: Mösyö Mentere)

- Umumi Fizik Elektrik : Müderris Refik Bey.
- Elektroteknik : Müderris Burhaneddin Ferid Bey.
- Tatbiki Makina : Müderris Mösyö Mentere.

EK 12**1928-1929 ÖĞRETİM YILINDA FEN FAKÜLTESİ ENSTİTÜLERİ****DERS PROGRAMI****Riyaziyat Enstitüsü** (Müdür : Müderris Salim Bey)

- Mihanik-i Riyazi : Salim.
- Tahlil-i Riyazi : Burhaneddin.
- Hendese-i Tahliliye : Şükrü.
- Cebr-i Ala : Ali Yar.
- Riyaziyat-ı Umumiye : Hüsnü Hamid.
- Yüksek Hendese : Fransız Mentere ve Hüsnü Hamid.

Fizik Enstitüsü (Müdür: Umumi Fizik Müderrisi Fleury)

- Tecrübi Fizik : Said.
- Umumi Fizik : Tefvik, Fleury.

Kimya Enstitüsü (Müdür: Müderris Ligor Bey)

- Kimya-yı Gayr-ı Uzvi : Ligor.
- Kimya-yı Uzvi : Ömer Şevket.

- Sanayi-i Cesime-i Kimyeviye : Fransız Faillebin.
- Şimifizik ve Elektroşimi : Fleury.

Kimya-yı Hayati ve Sınai Enstitüsü (Müdür: Müderris Cevat Mazhar)

- Kimya-yi Hayati : Cevat Mazhar.
- Kimya-yı Sınai-i Uzvi : Cevat Mazhar.
- Kimya-yı Sınai-ı Gayr-ı Uzvi : Nazmi Asaf.

Heyet Enstitüsü (Müdür: Müderris Fatın Bey)

- Heyet, Hesab-ı İhtimali : Fatın Bey.
- Jeofizik : Fatın Bey.

Hayvanat Enstitüsü (Müdür: Müderris Ali Vehbi Bey)

- Hayvanat : Ali Vehbi Bey, Hovasse.

Nebatat Enstitüsü (Müdür: Esad Şerafeddin)

- Nebatat : Esad Şerafeddin.

Arziyat ve Madeniyat Enstitüsü (Müdür: Muallim Hamit Nafiz)

- Madeniyat ile Mevzii Arziyat : Hamit Nafiz.
- Umumi Arziyat : Müştak.
- Suhur ve Müstehasat : Ahmet Malik.

Hayatiyat Enstitüsü (Müdür: Müderris Hüseyin Sabri)

- Teşrih : Hüseyin Sabri.
- Fizyoloji : Kemal Cenap, Hüseyin Sabri.

Makina ve Elektrik Enstitüsü (Müdür: Müderris Hüsnü Hamid)

- Riyaziyat-ı Umumiye : Hüsnü Hamid.
- Umumi Fizik : Fleury ve Tevfik.
- Tatbiki Makina : Fransız Mentere.
- Teknoloji ve Resm-i Sınai : Başka bir Fransız öğretim elemanı.
- Elektroteknik : Burhaneddin Ferit.

EK 13

1929-1930 ÖĞRETİM YILINDA

FEN FAKÜLTESİ ENSTİTÜLERİ DERS PROGRAMI

Riyaziyat Zümresi

Birinci Sömestre	: Cebir-i Ala, Hendese-i Tahliliye
İkinci Sömestre	: Cebir-i Ala, Hendese-i Tahliliye
Üçüncü Sömestre	: Tahlil-i Riyazi, Heyet
Dördüncü Sömestre	: Tahlil-i Riyazi, Mihanik, Heyet
Beşinci Sömestre	: Tahlil-i Riyazi, Mihanik, Heyet
Altıncı Sömestre	: Tahlil-i Riyazi, Mihanik, Heyet

Fizik - Kimya Zümresi

Birinci Sömestre	: Riyaziyat-ı Umumiye, Umumi Kimya (Kimya-yı Gayr-ı Uzvi)
İkinci Sömestre	: Riyaziyat-ı Umumiye, Umumi Kimya, (Kimya-yı Gayr-ı Uzvi)
Üçüncü Sömestre	: Umumi Riyaziyat, Umumi Kimya, Şimifizik, Mebhas-ı Billurat
Dördüncü Sömestre	: Umumi Fizik, Şimifizik, Mebhas-ı Billurat
Beşinci Sömestre	: Umumi Fizik, Umumi Kimya (Kimya-yı Uzvi)
Altıncı Sömestre	: Umumi Fizik, Umumi Kimya, (Kimya-yı Uzvi)

Tabiiye Zümresi

Birinci Sömestre	: Hayvanat, Nebatat, Arziyat, Teşrih
İkinci Sömestre	: Hayvanat, Nebatat, Arziyat, Teşrih
Üçüncü Sömestre	: Hayvanat, Nebatat, Suhur ve Müstehasat, Teşrih, Fizyoloji
Dördüncü Sömestre	: Hayvanat, Nebatat, Suhur ve Müstehasat, Teşrih, Fizyoloji
Beşinci Sömestre	: Hayvanat, Nebatat, Tatbiki Arziyat, Fizyoloji
Altıncı Sömestre	: Hayvanat, Nebatat, Tatbiki Arziyat, Fizyoloji

EK 14

1933 ÜNİVERSİTE REFORMU'NDAN SONRA
FEN FAKÜLTESİ ESAS KADROSU (1934)

<i>Vazifesi</i>	<i>İsmi</i>	<i>Asli Maaş (TL.)</i>	<i>Ücret (TL.)</i>
Umumi Riyaziyat ve Yüksek Cebir			
Ord. Prof.	Ali Yar Bey	90	
Doç.	Hüseyin Ferruh Bey	35	
Asistan	Fahrettin Bey	30	
Temami ve Tefazuli Hesap ve Yüksek Riyazi Tahlil			
Ord. Prof.	Kerim Bey	90	
Doç.	Cahit Arifi Bey	35	
Doç.	Kadri Bey		40
Asistan	Muzaffer Bey	30	
Asistan	Avni Bey	30	
Riyazi Mihanik ve Yüksek Hendese			
Ord. Prof.	Von Misés		1181
Ord. Prof.	Prager		750
Doç.	Ratip Bey	35	
Asistan	Lütfü	25	
Yardımcı	Hilda Geireinger		333
Umumi ve Tecrübl Fizik (Fonetik)			
Ord. Prof.	Fouché		700
Ord. Prof.	Dember		800
Doç.	Fahir Bey	55	
Doç.	Nüsret Bey	35	
Doç.	Celalettin Bey	35	
Yardımcı		333
Yardımcı		333
Asistan	Selma Hanım	30	
"	Hilmi Bey	30	
"	Dilşat Hanım	25	

"	Münhal	25	
"	Remziye Hanım	25	
"	Sıdıka Hanım	25	
"	Münhal	25	
Umumi Kimya			
Ord. Prof.	F. Arndt		900
Doç.	Tahsin Rüştü Bey	40	
"	Remziye Hanım	40	
"	Tarık Suphi Bey	35	
"	Turhan Bey	40	
Başasistan	Selahattin Bey	35	
Asistan	İbrahim Cemil Bey	30	
"	Ayşe Hanım	25	
"	Reşat Bey	30	
"	Hatice Hasan Hanım	30	
"	Müzeyyen Hanım	30	
"	Münhal	30	
Sinai Kimya			
Ordinaryus		800
Yardımcı	Rabinowitsch (ecnebi)		333
"	Vailenda (?)		365
Doç.	Haldun Nüzhet Bey	35	
Doç.	Saffet Rıza Hanım	35	
Asistan	Jülide Hanım	25	
"	İbrahim Bey	25	
Heyet ve Meteoroloji ve Jeodezi			
Ord. Prof.	Freundlich		880
Yardımcı	H. Weber		404
"	W. Gleissberg		333
"	Borcheim		300
Doç.	Nüzhet Zihni Hanım	35	
Asistan	Münhal	25	

Jeoloji, Mineraloji ve Paleontoloji

Prof.	Hamit Nafiz Bey	80
Yardımcı	Ahmet Can	175
Doç.	Saadettin	35
Asistan	Naciye	30
"	Ahmet Suat	10

Nebatat

Ord. Prof.	Brauner	700
Yardımcı	Schneider	300
Asistan	İbrahim Hakkı Bey	30
"	Lütfiye Rüştü Hn. (Talebe)	25
"	Recep Bey (Talebe)	15
"	Mehpare Hanım	25

Hayvanat

Ord. Prof.	André Naville	1000
Doç.	Fahire Akif Hanım	35
"	Suat Nigar Bey	35
"	Fazıla Şevket Hanım	35
"	Saime Nuri Hanım	25
"	Münhal	25
"	Semiha Hanım	25
"	Neriman Hanım	25

Antropoloji

Prof.	Şevket Aziz Bey	70
Asistan	Semiha Hanım	30

Elektromekanik

Ord. Prof.	Duscio	700
Doç.	Kadri Bey	40
Asistan	Muzaffer Bey	30
"	Avni Bey	30

Elektroteknik

Ord. Prof.	Von Hippel	700
------------	------------	-----

Yardımcı	M.Rieger (Ecnebi)	333
" "	333
Doç.	Fahrettin Hulusi Bey	
Asistan (Tercüman)	Tayfur Bey	
Asistan	Meliha	20

Kimya Enstitüsü

Sinai Kimya :Bu kürsü tedrisatı Fen Fakültesi Umumi Kimya Enstitüsü Kürsüsü Tedris Heyeti tarafından idare edilecektir.

Fiziki Kimya

Ord. Prof.	Valensi	700
Doç.	Ali Rıza Bey	35
Asistan	Rüşti Bey	25

Hayati Kimya

Tıp Fakültesi Hayati ve Tıbbi Kimya Laboratuvarı'nda okunur.

Eczacı Mektebi

İspençiyari Nebatat

Ord. Prof.	Heilbronn	800
Başasistan	Münhal	
Asistan	Ali Fuat	30
"	Reşat Suat Bey	30
"	Recep Bey	10.
"	Sıdika Hilmi	25

Farmakognozi ve Toksikoloji

Prof.	Akif Bey	80
Doç.	Naşit Bey	35
Asistan	Niktat Bey	30

İspençiyari Kimya

Doç.	Malik Zafir Bey	35
Asistan	Hatice Hanım	30

EK 15**KİMYA MÜHENDİSLİK TEDRİSAT VE İMTİHAN PROGRAMI (1935)****Birinci Sömestre***Kurslar*

Gayr-i Uzvi Tecrübi Kimya	Haftada 6 saat
Tecrübi Fizik	Haftada 4 saat
Umumi Riyaziyat	Haftada 4 saat
Mineraloji	Haftada 1 saat

Temrinler

Fizik Laboratuvarı	Haftada 6 saat
Riyazi Temrinler	Haftada 3 saat
Teknik Resim	Haftada 6 saat
Mineraloji Tatbikatı	Haftada 2 saat

İkinci Sömestre*Kurslar*

Uzvi Tecrübi Kimya	Haftada 4 saat
Tecrübi Fizik	Haftada 4 saat
Umumi Riyaziyat	Haftada 4 saat
Mineraloji	Haftada 1 saat
Mihanike Giriş	Haftada 2 saat
Madeni Kimya	Haftada 3 saat

Temrinler

Riyazi Temrinler	Haftada 2 saat
Fizik Laboratuvarı	Haftada 6 saat
Mineraloji Laboratuvarı	Haftada 2 saat

Üçüncü Sömestre*Kurslar*

Madeni Kimya	Haftada 2 saat
Analitik Kimya	Haftada 1 saat
Tecrübi Gayr-i Uzvi (Kimya) (tavsiye olunan)	Haftada 6 saat

Laboratuvar, Kimya tekrarı kimya laboratuvarı, her gün sabahtan akşama ilk tatbikat ve Keyfi Tahlil'in başlangıcı.

Dördüncü Sömestre

Kurslar

Analitik Kimya	Haftada 1 saat
Hususi Gayr-i Uzvi Kimya	Haftada 1-2 saat
Tecrübi Uzvi Kimya (Tavsiye olunan)	Haftada 4 saat

Laboratuvar, Tekrarı her gün sabahtan akşama kadar. Keyfi Tahlil, istihzarlar Kemmi Tahlil'in başlangıcı.

Beşinci Sömestre

Kurslar

Fizikokimya	Haftada 4 saat
Hususi Uzvi Kimya	Haftada 3 saat
Ansiklopedik Makinalar ve Elektroteknik kurs ve tatbikatı	Haftada 4 saat

Laboratuvar, Daima açık; Kemmi Tahlil, Gaz Tahlili, Uzvi Tatbikat.

Altıncı Sömestre

Kurslar

Fizikokimya	Haftada 4 saat
Hususi Uzvi Kimya	Haftada 3 saat
Mak. Elektrik kursu ve tatbikatı	Haftada 4 saat

Temrinler

Fizikokimya Tatbikatı	Haftada 6 saat
-----------------------	----------------

Laboratuvar, Daima açık. Uzvi tatbikat.

Yedinci Sömestre

Kurslar

Sınai Kimya	Haftada 4 saat
Metallurji	Haftada 1 saat
Fizikokimya Tekrarı	Haftada 4 saat

Temrinler

Fizikokimya Tatbikatı	Haftada 6 saat
-----------------------	----------------

Laboratuvar, Sınai kimya tatbikatı boş saatlerde.

Sekizinci Sömestre*Kurslar*

Sınai Kimya	Haftada 4 saat
Fizik- Kimya Tekrarı	Haftada 4 saat
Laboratuar, Sınai Kimya tatbikatı	Travail.

EK 16

İ.Ü. FEN FAKÜLTESİNDE 1941-1942
YAZ SÖMESTRESİ TEDRİSAT PROGRAMI

Matematik

- Analitik Geometri	: Ali Yar
- Projektif Geometri	: P. Duval
- Deskriptif Geometri	: Ferruh Şemin
- Syntetik Geometri	: N. Terzioğlu
- Diferensiyel Geometri	: Ferruh Şemin
- Tensor Hesabı	: P. Duval
- Cebir	: Ali Yar
- Cebir	: Cahit Arf
- Cebrik Eğriler Teorisi	: P. Duval
- Analiz I	: O. Alisbah
- Analiz II	: Kerim Erim
- Fonksiyon Teori	: Kerim Erim
- Fonksiyonlar Teorisi	: O. Alisbah
- Diferensiyel Denklemler	: R. Berker
- Topoloji	: Cahit Arf
- Yüksek Matematiğe Giriş (Kimya Müh.)	: Ali Yar
- Mekanik I	: Ratip Berker
- Pratik Hesap (Tabiiye)	: N. Topuz
- Matematik Tatbikatı (I a)	: O. Alisbah, S. Süray
- Matematik Tatbikatı (I b)	: Ferruh Şemin ve L. Biran

- Matematik Tatbikatı (K. Müh) : N.Terzioğlu, L.Biran
- Cebir Tatbikatı : Ali Yar
- Cebir Tatbikatı : Cahit Arf
- Analiz II Tatbikatı : K.Erim, L.Biran
- Fonksiyon Teorisi Tatbikatı : K.Erim, N.Terzioğlu
- Mekanik Tatbikatı : R.Berker, Ő.Süray
- Matematik Prosemineri : K.Erim, P.Duval
- Matematik Semineri : K.Erim

Astronomi

- Kürevi Astronomi : Nüzhet Gökdoğan
- Meridyen Rasatlar : N.Gökdoğan ve T.Okyay
- Astrofizik : Gleissberg
- Yörünge Tayini : Gleissberg
- Gök Mekaniđi : T.Okyay
- Astronomi Tatbikatı : N.Gökdoğan ve T.Okyay
- Astrofotografi : Gleissberg
- Astrofotografi Laboratuvarı : Gleissberg
- Fizik Tecrübi Fizik : H.Dember
- Gazlarda İyonlar ve Elektrik : Cavid Ener
- Tecrübi Fizik Problemleri : Cavid Ener, M.İgder
- Tecrübi Fizik Tatbikatı : H. Dember
- Elektrik (Kimya Müh.) : Kadri
- Uzman Elektrik : M. Fouché
- Elektronik : Fahir Yeniçay
- Umumi Fizik Problemleri : Saime Türkmen
- Umumi Fizik Laboratuvarı : M. Fouché
- Fizik Semineri : Fahir Yeniçay

Kimya

- Umumi Kimya, İnorganik Kısım : Arndt
- F.K.B. Kimyası : Breusch
- Metal Kimyası : Turhan Şeşbeş
- Organik Kimya : Cemil Dikmen

- Analitik Kimya : Baha Erdem
- Analitik K. (Ecz. I. Söm.) : N. N.
- İspançiyari Kimya (V. Söm.) : Duquénois
- İspançiyari Kimya (III. Söm.) : Duquénois
- Fizikokimya : A. Rıza Berkem
- Galenik : Rosenthaler
- Sınai Kimya : Legg
- Metalürji : Haldun Nüzhet
- Teknik Resim : Mijot
- Makine : Kadri Uzman
- Umumi Kimya Laboratuarı : Arndt
- F. K. B. Kimya Laboratuarı : Breusch
- İspançiyari Kimya Lab. (III.Söm.) : Duquénois
- İspançiyari Kimya Lab. (V. Söm.) : Duquénois
- İspançiyari Kimya Lab. (VII. Söm.) : Duquénois
- Galenik Laboratuarı : Rosenthaler
- Fizikokimya problemleri : A. Rıza Berkem
- Fizikokimya Laboratuarı : A. R. Berkem, T. Artel,
- Sınai Kimya Laboratuarı : Haldun Nüzhet

Jeoloji

- Mineraloji : Ahmet Can
- Mineraloji Laboratuarı : Ahmet Can
- Dinamik Jeoloji : Hamit Nafiz Pamir
- Statigrafi : Fuat Baykal
- Jeoloji Laboratuarı : H. Nafiz Pamir

Botanik

- Nebatat Biyolojisi : Heilbronn
- Kriptogamlar (Ecz.III. Söm.) : S. Akdik
- Anatomi (F.K.B. Ecz.) : S. Akdik
- Botanik Labr. (F.K.B. Ecz.) : S.Akdik
- Kriptogamlar : Brauner
- Fanerogamlar : Brauner

- Fanerogramlar ve Anatomi Lab. : Brauner, Lütfiye Irmak
- Anatomi : Lütfiye Irmak
- Genetik : Heilbronn
- Sp.Botanik (Ecz. III. Söm.) : Heilbronn
- Farmakognozi (Ecz. V. Söm.) : Heilbronn
- Makroskopik Drog muayene (V- VII. Söm.) : Heilbronn
- Fizyoloji laboratuvarı : Brauner
- Kriptogam laboratuvarı : Brauner
- F.K.B. laboratuvarı (Tıp) : S.Akdik
- İspençiyari Botanik Lab.(Ecz.3.S.) : Heilbronn ve F. Yenal
- Botanik Lab.(F.K.B.Tabiiye) : Heilbronn
- Farmakognozi Laboratuvarı : Heilbronn ve F. Yenal

Zooloji

- Umumi Zooloji : Kosswig
- Sistematik Laboratuvarı : Kosswig, Melahat
- Fıkrasızlar Laboratuvarı : Kosswig, Saadet
- Ontogenes : Fahire Battalgil
- F.K.B. Lab.(Tabiiye) : Kosswig, B. Köksal
- Fıkralılar Laboratuvarı : Fazıla Şevket
- Fizyoloji Laboratuvarı : Kosswig, S.Okay
- Memleket Faunası Laboratuvarı : Kosswig, Suat Nigar
- Tekamül Teorisi : Kosswig
- F.K.B. Lab.(Tıp) : Fahire Battalgil
- Fizyoloji : Fazıla Şevket

EK 17

İ.Ü. FEN FAKÜLTESİ 1944-1945

KIŞ SÖMESTRESİ TEDRİSAT PROGRAMI

Matematik

- Analitik Geometri : P. Duval
- Tasarı Geometri : F. Şemin

- Diferansiyel Geometri : F. Şemin
- Diferansiyel Geometri Tatbikatı : F.Şemin
- Tensor hesabı : P.Duval
- Cebir (Geometriye tatbiki) : P.Duval
- Cebir : Ali Yar
- Cebir : Cahit Arf
- Cebirsel geometri : P.Duval
- Analiz I : Ali Yar
- Analiz II : K.Erim
- Fonksiyonlar teorisi : K.Erim
- Diferensiyel denklemler : R.Berker
- Cebirsel fonksiyonlar : Cahit Arf
- Yüksek Matematığe Giriş (Kimya Müh.) : Lutfi Biran
- Relativite teorisi : K.Erim
- Mekanik : Ratip Berker
- Mekanığe giriş : Rankin
- Pratik Hesap : N.Topuz
- Matematik Tatbikatı (a) : I.Biran,Suzan İzkarel
- Matematik Tatbikatı (b) : P.Duval, M.Büke
- Matematik Tatbikatı (Kimya Müh.) : L.Biran
- Analiz II Tatbikatı : Suzan İzkarel
- Mekanik Tatbikatı : R.Berker, N.Erbil
- Cebir Tatbikatı : C.Arf, A.Guleç
- Cebir Tatbikatı : A.Yar, A.Guleç
- Kollokium : K.Erim
- Matematik semineri : K.Erim

Astronomi

- Küresel Astronomi : Nüzhet Gökdoğan
- Yıldızlar : Gleissberg
- Gök Mekanığı : T.O.Kabakcıoğlu
- Küresel Astronomi Tatbikatı : N.Gökdoğan, T.O. Kabakcıoğlu
- Astrofizik : Royds

- Astrofotografi : Gleissberg
- Astofotografi laboratuari : Gleissberg
- Meridyen Rasatları : T.O. Kabakciođlu
- Meridyen Rasatları : N.Gökdoğan
- Umumi Astronomi Bilgileri : T.O. Kabakciođlu

Fizik

- Tecrübi Fizik : K. Zuber
- Tecrübi Fizik Laboratuari : K. Zuber
- Yüksek Tecrübi Fizik : A.Sokollu
- Isı-termodinamik : Cavid Ener
- Tecrübi Fizik Kollokiumu : K. Zuber
- Elektrik : M.Fouché
- Fizik Mekanik : Rankin
- Geometrik Optik : Fahir Yeniçay
- Umumi Fizik Problemleri : Saime Türkmen
- Fizik semineri : Fahir Yeniçay
- Umumi Fizik Laboratuari : M.Fouché
- Elektrik (Kimya Müh.) : Sadri Tunakan
- Optik-Elektrik : Adnan Sokollu
- Elektron Tüpleri : Sait Akpınar
- Kimya Denel Kimya (Anorganik kısım) :Arndt
- Umumi Kimya (F.K.B.) : Breusch
- Metal Kimyası : Turhan Şeşbeş
- Hususi Organik Kimya : Cemil Dikmen
- Hususi Organik Kimya : Muvaffak Seyhan
- Analitik Kimya : Baha Erdem
- Fizikokimya, Elektrokimya. : Constable
- Atomistik : A.Rıza Berkem
- Sınai Kimya : Legg
- Su Teknolojisi : Saffet Rıza
- Metalürji : Haldun Nüzhet
- Teknik Resim* : Mijot

- Makine : Cavid Ener
- Umumi Kimya Laboratuvarı : Arndt
- Kimya Laboratuvarı : Breusch
- Fizikokimya ve Elektrokimya Lab : Constable
- Sinaî Kimya Laboratuvarı : Legg
- Analitik Kimya : Halit Keskin

Jeoloji

- Mineraloji : A. Can Okay
- Mineraloji Laboratuvarı : A. Can Okay
- Dinamik Jeoloji : Hamit Nafiz Pamir
- Statigrafi : Fuat Baykal
- Jeoloji Laboratuvarı : H. Nafiz Pamir

Botanik

- Bitki Biyolojisi : Heilbronn
- Bitki Anatomisi (F. K. B. Ecz.) : S. Akdik
- Anatomi Lab. (F. K. B. Ecz.) : S. Akdik, F. Öztığ
- Kriptogramlar (III-V-VII Söm.) : Brauner
- Anatomi Lab. (III Söm.) : Brauner, Lütfiye Irmak
- Anatomi (III Söm.) : Lütfiye Irmak
- Anatomi Lab.(III Söm. Ecz.) : S. Akdik, N. Yakar
- Botanik Semineri (VII Söm.) : Brauner
- Sistematik Laboratuvarı : Brauner, M.Hasman
- Genetik (VII Söm.) : Heilbronn
- Genetik (V.Söm.) : Sara Akdik
- Genetik (III Söm.) : Sara Akdik
- Farmakobotanik Fenerogram : M. Başarman
- Makrofarmakognozi Laboratuvarı : M. Başarman
- Farmakognozi (V.Sem.Ecz.) : Heilbronn
- Fizyoloji Lab. (VII. Sem.) : Brauner, M. Hasman
- Kriptogam Lab. (V. Sem.) : Brauner, Lütfiye Irmak
- F.K.B. Lab.(Tıp) : F.Yenel
- Farmakobotanik Kriptogam : Sara Akdik

- Morfoloji Lab.(F. K. B. Tabiiye) : M.Başarman
- Farmakognozi Laboratuarı : Heilbronn, F. Yenal
- Farmakobotanik Ekskursiyonları : Heilbronn, M.Başarman
- Latince Seminer (asistanlar için) : Heilbronn
- Zooloji Umumi Zooloji : Kosswig
- Sistematik Laboratuarı : Kosswig, Melahat Çağlar
- Fıkırsızlar Laboratuarı : Kosswig, S. Ergene, R. Ermin
- Tecrübi Zooloji : Fazıla Şevket
- Ontogenes : Fahire Battalgazi
- F.K.B.Lab.(Tabiiye) : Kosswig, Bedia Köksal
- Fıkralılar: Karşılaştırmalı Anatomi Lab : Fazıla Şevket, A. Şengün
- Tecrübi Zooloji : Fazıla Şevket, A. Şengün
- Memleket Faunası : Kosswig
- Memleket Faunası Laboratuarı : Kosswig, Suat Nigar
- Evolusyon : Kosswig
- F. K. B. Lab. (Tıp) : Fahire Battalgazi